Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҳақиқати

1988 ЙИЛ 28 ОКТЯБРЬ, ЖУМА
№ 247 (4,446).
Баҳоси 3 тийин.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади

Кеча Ватанимиз пойтахти Москвада ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси ўз ишини бошлади

ҚАЙТА ҚУРИШ ЙЎЛИДАН ОЛҒА БОРАЙЛИК

Совет халқи XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг қарорларини зўр ғайрат билан конкрет ишларда рўёбга чиқармоқда. Шу қарорларни амалга ошириш жамиятимиз турмушининг барча соҳаларида қайта қуриш суръатларини белгилаб бермоқда.

Мана шу бунёдкорлик ишида беш йилликнинг тўртинчи йилига муҳим роль ажратилган: экономикани соғломлаштириш, уни энг устун йўналишлар бўйлаб жадал ривожлантириш миллионлаб кишиларнинг турмуш даражасига ижобий таъсир қилиши керак.

Ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг ўн биринчи сессиясига йиғилган депутатлар келгуси йил вазифаларини ана шу нуқтаи назардан муҳокама қилмоқдалар. Сессия 27 октябрь куни Катта Кремль саройида палаталарнинг қўшма мажлисида очилди.

М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, Н. И. Рижков, Н. Н. Слюньков, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, В. В. Шчербицкий, А. Н. Яковлев, А. П. Бирюкова, А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Ю. Д. Маслюков, Г. П. Разумовский, Ю. Ф. Соловьев, Н. В. Тализин, Д. Т. Язов, О. Д. Бакланов ўртоқларни депутатлар ва меҳмонлар қарсаклар билан кутиб олдилар.

Мажлисни СССР Олий Совети Миллатлар Советининг Раиси **А. Э. Восс** очди.

Сессиянинг кун тартиби ва иш тартиби бир овоздан тасдиқланади.

Қуйидаги масалалар муҳокамага киритилди:

1. СССР Олий Совети Президиуми составига ўзгартишлар киритиш тўғрисида.
2. СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани тўғрисида ҳамда СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1988 йилги Давлат плани қандай бажарилаётгани ҳақида.
3. СССРнинг 1989 йилги Давлат бюджети ҳақида ва СССРнинг 1987 йилги Давлат бюджетининг ижроси тўғрисида.
4. СССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш ҳақида.

Депутатлар сессия кун тартибининг биринчи масаласини кўриб чиқишга киришадилар.

РСФСР Олий Советининг октябрь ойида бўлиб ўтган навбатдан ташқари сессиясида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси Виталий Иванович Воротников РСФСР Олий Совети Президиумининг Раиси этиб сайланган эди. КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми депутат Владимир Павлович Орлов пенсияга чиқиши муносабати билан уни Россия Федерациясидан СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари вазифасидан озод этиб, ўртоқ Воротниковни Россия Федерациясидан СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари этиб сайлашни таклиф қиладилар.

Депутат Балли Ёзқулиевни ҳам СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари вазифасидан озод этиш таклиф қилинади.

Сессия депутат В. П. Орловни СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари вазифасидан озод этди.

Сессия депутат **В. И. Воротников**ни якдиллик билан СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари қилиб сайлади.

Депутат Б. Ёзқулиевни СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари вазифасидан озод қилиш тўғрисидаги таклиф қабул этилади.

СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани тўғрисидаги таклиф қабул этилади.

СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани тўғрисида ва 1988 йилги план қандай бажарилаётгани ҳақида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, СССР Госплани раиси депутат **Ю. Д. Маслюков** доклад қилди.

Шундан кейин СССР молия министри депутат **Б. И. Гостев** СССРнинг 1989 йилги Давлат бюджети ҳақида ва 1987 йилги бюджетнинг ижроси ҳақида доклад қилди.

СССР Фанлар академиясининг президенти депутат **Г. И. Марчук**ка сўз берилади. Муҳокама қилинаётган план лойиҳаси, деди у, алоҳида шароитда кўриб чиқилмоқда. Бу — совет жамиятини социал ва иқтисодий қайта қуришнинг принципиал йўлларини белгилаб берган XIX Бутуниттифоқ партия конференциясидан кейинги биринчи йиллик давлат планидир. 1989 йил плани экономикамизни беш йилликнинг «бевосита марраси»га олиб чиқади. Беш йиллик натижалари кўп жиҳатдан Давлат корхонаси тўғрисидаги, Кооперация ҳақидаги қонунлар қабул қилиниши, жамият янада демократиялаштирилиши, меҳнаткашларнинг ўз-ўзини бошқаруви ривожлантирилиши муносабати билан вужудга келадиган янги имкониятлардан қандай фойдаланилишига боғлиқ бўлади.

Бугунги кунда энг муҳими, деди Фанлар академиясининг президенти, — фан-техника тараққиётига янги йирик омил бағишлаш ва шу асосда халқ хўжалигининг барча соҳаларида ресурсларни тежаш ва иқтисод қилиш йўлидан дадил боришдан иборатдир.

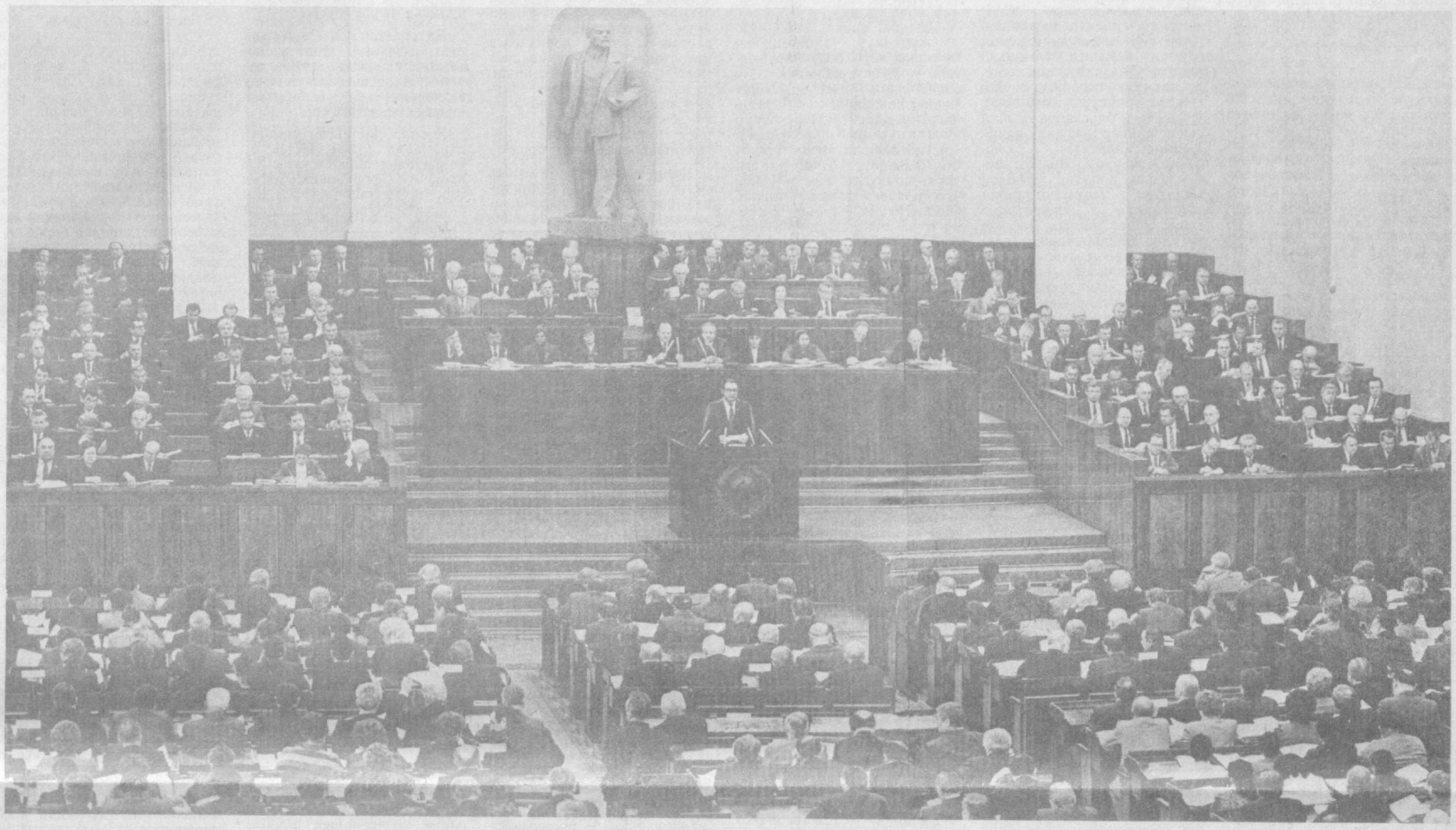

Москва, Кремль. Ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси.

(ТАСС—ЎзТАГ телефотоси).

1989 йилда планда прогрессив полимер конструкцион материаллар, микроэлектроника учун ўта соф моддалар ва химиявий реактивлар, қора металлар асосида кўп қатламли материаллар, ўтга чидамли ва техникавий керамика буюмлари, синтетик ярим кристалл олмослардан кулранг коронкалар кўплаб ишлаб чиқариш мўлжалланади.

Планда ресурсларни тежаш тенденциялари тўғри асослаб берилган, бироқ министрликлар ва идоралар, ишлаб чиқариш бирлашмалари ва корхоналар ресурсларни тежаш резервларидан янада яхшироқ фойдаланишлари мумкин бўлур эди, — деди нотиқ.

Фан-техника тараққиёти — интенсив экономиканинг асосидир. Машинасозлик, робот техникаси, информатика, биотехнология, янги материаллар, айниқса, назарий йўналишлардаги янги материаллар соҳасида бир қатор тадқиқотлар билан шуғулланувчи совет фундаментал фани илғор позицияларни эгалламоқда. Бироқ, шунга қарамай, фан билан ишлаб чиқариш соҳаси ўртасида, илмий коллективлар билан министрликлар ўртасидаги тўқнашув ҳамон «танг жой» бўлиб қолмоқда.

Нотиқ экология бутун жамиятнинг ғоят жиддий эътиборига муҳтождир, деди. Айни вақтда министрликларимиз давлат буюртмасини ишлаб чиқишда табиатни муҳофаза қилишга оид таклифларни жуда кам бермоқдалар ва бундан ҳам ёмонроғи бу соҳада ҳукуматнинг бир қанча қарорларини қониқарсиз бажармоқдалар.

Пировардида СССР Фанлар академиясининг президенти янги туркум техника ва технологиянинг юқори самарали турларини яратиш ва уларни ишлаб чиқаришга оид ишлар бутун туркумини амалга оширишга қаратилган тармоқлараро илмий-техника комплексларининг фаолияти тўғрисида гапириб берди.

Нотиқ ҳукумат 1989 йилги Давлат планининг ҳар томонлама ишлаб чиқилган ва илмий асосланган лойиҳасини тайёрлаганлигини айтиб, уни тасдиқлашни таклиф этди.

ВЦСПС раиси депутат **С. А. Шалаев** минбарга чиқади. Барча даражалардаги касаба союзлар планни ишлаб чиқишда бевосита иштирок этдилар, деди у. Биз таклифларимиз иқтисодий ислоҳотни чуқурлаштириш, ишлаб чиқаришни интенсивлаш, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, технология ва меҳнат интизомини мустаҳкамлаш асосида энг ўткир социал муаммоларни ҳал этишни жадаллаштириш учун, XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг экономиканинг социал йўналишини ўзгартириш тўғрисидаги йўл-йўриқларини амалда рўёбга чиқариш учун моддий ва меҳнат ресурсларини энг кўп даражада сафарбар этишга қаратилди.

Шу мақсадда биз келгуси йил планида аҳолининг миллий даромади ва реал даромадларини беш йилликнинг дастлабки йилларида бу борада йўл қўйилган қолоқликни бартараф этишга, социал, маданий қурилишга сарфланадиган капитал маблағларни ошириш билан бир вақтда истеъмол учун сарфланадиган миллий даромаднинг улушини кўпайтиришга имкон берадиган даражада ўстириш суръатларини кўзда тутишни зарур, деб ҳисобладик. Истеъмол буюмлари («Б» группаси) ишлаб чиқаришни ўстириш суръатлари янада юксак даражада бўлишини планлаштириш, болалар, ўсмирлар ва кекса гражданлар учун нисбатан арзон нархларда товарлар ишлаб чиқариш ва савдо тармоғига етказиб бериш юзасидан қатъий давлат топшириқларини белгилаш мақсадга мувофиқдир. Беш йилликнинг тўртинчи йилига белгиланган марказлаштирилган социал тадбирлар программасини тўла даражада рўёбга чиқариш ва 1989 йилда меҳнат шароитини ҳамда уни муҳофаза қилишни яхшилашга қаратилган бир қанча янги йирик тадбирларни амалга ошириш зарур. План лойиҳаси ана шу таклифларни имкони борича энг кўп даражада назарда тутади.

Нотиқнинг фикрича, материал ва энергия сарфи нормативларини, шунингдек, материал ресурсларнинг энг муҳим турларидан ҳеч бўлмаганда контрол рақамлар сифатида фойдаланиш самарадорлиги нормативларини халқ хўжалиги комплексларига, министрликлар ва идораларга, улар орқали эса корхоналар ва бирлашмаларга етказиш зарур. Ресурсларни тежашга, хўжасизлик ва исрофгарчиликка қарши қаратилган самарали имтиёзли-солиқ системаси ҳам ишлаб чиқилсин.

Пировардида С. А. Шалаев шундай деди: ВЦСПС президиуми мўлжалланаётган иқтисодий ва социал программани рўёбга чиқаришда касаба союзларнинг иштироки тадбирларини белгилади. Барча соҳаларда тиғиз планнинг рўёбга чиқарилиши, айниқса, хўжалик юритишнинг янги методларини меҳнат коллективлари ўзлаштиришига, ишлаб чиқаришдаги ички хўжалик ҳисобини чуқурлаштиришга, меҳнат интизомини мустаҳкамлашга, ижара муносабатларини, меҳнатни ташкил этишнинг бошқа илғор формаларини жорий этишга, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси шарафига ўтказилган умумхалқ социалистик мусобақаси чоғида юзага келган барча қимматли нарсаларни мустаҳкамлаш ва кўпайтиришга касаба союзлар янада катта ҳисса қўшишини талаб қилади.

Шу билан Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг биринчи қўшма мажлиси тугади.

(ТАСС).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

ДЕПУТАТ В. И. ВОРОТНИКОВНИ СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ РАИСИНИНГ ЎРИНБОСАРИ ЭТИБ САЙЛАШ ТЎҒРИСИДА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

Депутат Виталий Иванович **Воротников** СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари этиб сайлансин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль. 1988 йил 27 октябрь.

Қисқача сиёсий луғат босмадан чиқди

— Бу китоб бешинчи, тўлдирилган нашр бўлиб, унда партия XXVII съезди ҳамда КПСС Марказий Комитети шундан кейинги Пленумларининг қарорлари асосида КПССнинг иқтисодий ва социал сиёсатини акс эттирувчи терминлар, тушунчалар, концепциялар, ижтимоий-сиёсий ҳамда социал-иқтисодий характердаги ҳодисалар, СССР, социалистик мамлакатлар ташқи сиёсатининг, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг, ҳозирги халқаро муносабатларнинг актуал муаммолари қисқача характеристикаси акс эттирилган. Луғатда БМТ ҳамда унинг асосий ихтисослаштирилган ташкилотлари тўғрисида, шунингдек ҳукуматга бўйсунувчи ва ҳукуматга бўйсунмайдиган энг муҳим халқаро ташкилотлар ҳақидаги маълумотлар келтирилган. Дунёдаги энг катта ахборот агентликларининг қисқача характеристикалари берилган.

Сиёсий адабиёт нашриёти чиқарган китоб кенг ўқувчилар доирасига мўлжалланган.

(ТАСС).

Ҳамкорликнинг янги боби

Бизнинг Совет Иттифоқига визитимиз ГФР билан СССР ўртасидаги муносабатлар тарихи китобида фақат янги саҳифа эмас, балки бутун бир янги боб очди. ГФР Федерал канцлери Г. Коль СССР Ташқи ишлар министрлигининг матбуот марказида 26 октябрь куни совет ва чет эл журналистлари ҳузурида сўзга чиқиб, ўзининг Москвада бўлиши якунларини ана шундай баҳолади. Мен М. С. Горбачевнинг мулоқотимиз натижаларини «муз кўчди» деб таърифлаган фикрига қўшиламан.

М. С. Горбачев билан мен аввал бошданоқ бу визитни ҳамда унинг келгуси йилнинг биринчи ярмида ГФРга қиладиган жавоб визитини яхлит воқеа деб ҳисоблаган эдик, деб давом этди у. Биз Москвадаги музокараларда асосий диққат-эътиборни ҳамкорликнинг конкрет лойиҳаларига ҳамда икки томонлама муносабатларнинг, Европа сиёсатининг ва халқаро сиёсатнинг асосий масалалари юзасидан дастлабки батафсил фикралашувни ўтказишга қаратиш учун ҳаракат қилдик.

Г. Коль Москвада эришилган натижалар ва Боннда бўладиган музокаралар негизида тўпланган тажрибани ҳисобга олиб, келгусидаги ҳамкорлик учун истиқболни белгилаб берадиган қўшма сиёсий ҳужжат ишлаб чиқилиши лозимлигини таъкидлаб ўтди.

Федерал канцлер атроф муҳитни муҳофаза қилиш, космик фазони тинчлик мақсадларини кўзлаб тадқиқ этиш ва фойдаланиш соҳасида икки томонлама ҳамкорлик қилиш тўғрисида Москвада имзоланган битимларнинг ғоят муҳимлигини айтди. Г. Коль иккала мамлакатнинг иқтисодий ҳамкорлиги масалаларига тўхталиб, СССРдаги қайта қуриш бунинг учун қулай шарт-шароитлар ва истиқболли имкониятлар очиб бераётганлигини таъкидлади.

* * *

Г. Коль муқаддас Данилов монастирига борди, рассом Г. Юккер асарлари кўргазмасини бориб кўрди.

(ТАСС).

ХИРМОНГА БАРАКА!

Республика областларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 27 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Областлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	Шу жумладан машинада терилгани: Бир кунда	Шу жумладан машинада терилгани: Мавсум бошидан
ТОШКЕНТ	0,66	104,57	0,46	108,19
ХОРАЗМ	0,54	104,12	0,56	64,20
БУХОРО	1,08	101,36	1,03	80,40
Қашқадарё	0,89	99,00	0,80	107,34
ҚҚАССР	0,77	92,63	0,50	89,61
Сирдарё	0,95	90,30	0,88	100,97
Сурхондарё	1,08	89,61	0,46	88,66
Фарғона	0,95	87,31	0,19	40,19
Наманган	0,96	86,43	0,67	62,62
Самарқанд	1,34	75,14	1,38	72,30
Андижон	0,66	67,65	0,17	27,62
Республика бўйича:	0,92	89,61	0,66	78,37
Шу жумладан ингичка толали пахта:				
СУРХОНДАРЁ	1,26	102,48	0,89	165,02
Қашқадарё	1,55	98,30	1,88	143,18
Наманган	0,78	91,38	—	—
Самарқанд	2,74	87,72	4,10	60,63
Бухоро	0,28	13,53	0,35	5,85
Республика бўйича:	1,31	96,45	1,28	151,93

ҒАЛАБА РАПОРТЛАРИ

ПОП

«Навбаҳор» совхози азаматлари давлатга 3.680 тонна хом ашё топшириб, йиллик маррадан ўздилар. Тайёрланган оқ олтиннинг 96 фоизи биринчи сортга ўтди. Ғафуржон Қўчқоров, Абдураҳим Ниёзов, Холдорали Қозоқов, Ваҳобжон Тошпўлатов бошқарувчилик қилаётган бўлимлар, Наманган область Советининг депутати Тошназар Камолов, Мамасиддиқ Аҳмадалиев, Баҳодир Исмоилов, Маҳмуджон Эшматов бошлиқ бригадалар баракали хирмон кўтардилар.

Механизаторлар ялпи ҳосилнинг 60 процентини йиғиштириб бердилар. Алижон Исроилов, Ҳамидали Маҳмудов, Мансур Камолов, Мирзавали Жўраев каби суворийлар ҳозиргача бункердан 110—115 тоннадан дурдона тўкдилар.

Совхоз заршунослари умумий хирмонни 4 минг тоннага етказиш мажбуриятини олдилар.

С. ҚЎЧҚОРОВ.

ПАХТАЧИ

Карл Маркс номли колхоз меҳнаткашлари Самарқанд областида биринчилардан бўлиб зафар манзилига етдилар. 2.010 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 32,8 центнердан ҳосил олинди. Қабул пунктларига 6.601 тонна хом ашё етказиб берилди. Унинг ярми пўлат этаклардан тўкилди. Рамазон Давронов, Саид Номозов, Нормўмин Нушвақтов, Тўлқин Мирзаев бошлиқ бригадаларда ҳосилдорлик гектар бошига 36—38 центнерни ташкил этди.

Йиғим-теримда ўнлаб механизаторлар, юзлаб теримчилар шижоат кўрсатмоқдалар. Бугунгача зангори кема ёрдамида 150—180 тоннадан оқ олтин терган Қувват Қаҳҳоров, Ғайбулла Холмуродов, Самандар Рустамов, Бурхон Остонаев сингари механизаторлар, 6 тоннадан ошириб хирмон уйган Комила Пирназарова, Замира Муҳаммадиева, Гуландом Хўжамова, Нортош Назарова каби мавсум қаҳрамонлари ҳамон пешқадамдирлар.

Колхоз азаматлари яна 600 тонна пахта тайёрлашга, ўртача ҳосилдорликни 36 центнерга, ялпи хирмон салмоғини 7.200 тоннага етказишга қарор қилдилар.

Б. ШАМСИЕВ.

Ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси

СССРни ИҚТИСОДИЙ ВА СОЦИАЛ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ПЛАНИ ТЎҒРИСИДА ВА 1988 ЙИЛГИ ПЛАН ҚАНДАЙ БАЖАРИЛАЁТГАНИ ҲАҚИДА

СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, СССР Госплани раиси депутат Ю. Д. МАСЛЮКОВ доклади

План лойиҳасини ишлаб чиқиш ва муҳокама қилиш, сўнгра унинг амалга оширилиши ҳам сиёсий система ислоҳ қилинаётган чинакам революцион даврга, XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг қарорлари туфайли мамлакатда юзага келган принципиал янги ижтимоий вазиятга тўғри келмоқда. Совет кишилари фаолиятининг ҳамма соҳаларини, ички турмушимиз ва халқаро муносабатларнинг барча томонларини қамраб олган чуқур жараёнлар қайта қуриш деган маънодор ва жўшқин сўзлар билан ифодаланмоқда.

Қайта қуриш меҳнаткашларнинг қудратли ижодий имкониятларини ҳаракатга келтирди, ҳар бир кишида социализмни такомиллаштиришга, социал-иқтисодий тараққиётини жадаллаштиришга ўз ҳиссасини қўшиш иштиёқини кучайтирди. Мамлакатда бир қанча принципиал иқтисодий муаммолар хусусида матбуотда, барча оммавий ахборот органларида, меҳнаткашларнинг кўпгина йиғилишларида ҳар қачонгидан ҳам кенг кўламли мунозаралар бўлиб ўтди. Планни ишлаб чиқишда жамоатчиликнинг фикри имкони борича ҳисобга олинди.

Ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкинки, СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани — Эндиликда чинакам коллектив ишнинг натижасидир. Депутатларнинг актив, баъзан жуда ўткир чиқишлари, уларнинг сайловчилар манфаатларини ҳимоя қилишдаги қатъияти КПСС Марказий Комитети 1985 йил апрель Пленумидан кейин жамиятимиз қандай йўл босиб ўтганини, совет кишилари гражданларча ўзлигини англаши, уларнинг давлат қарорларини қабул этишдаги иштироки нақадар ошганлигини яққол кўрсатди. СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани — ҳақиқатан ҳам коллектив ишнинг натижасидир, деб ҳеч бир муболағасиз айтиш мумкин.

1989 йилги план мамлакат экономикасида беш йилликнинг ўтган уч йили мобайнида эришилган ижобий силжишларни эътиборга олиб ишлаб чиқилди. XIX Бутуниттифоқ партия конференциясида таъкидлаб ўтилганидек, экономика кризисолди ҳолатидан чиққанлиги, халқ хўжалигини соғломлаштириш жараёни бошланганлиги ана шу даврнинг энг муҳим якунидир. Иқтисодий ўсиш суръатлари ошди, саноатнинг негиз тармоқлари барқарорроқ ишлай бошлади, ишлаб чиқариш самарадорлиги ошмоқда, совет халқининг турмуш шароитлари яхшиланди. Бироқ, мана шу ижобий силжишлар дарров ва осонгина пайдо бўлгани йўқ. Экономикадаги ижобий тенденциялар ўтмишнинг кўпгина сарқитларини бартараф этиб, ўзига йўл очиб бормоқда.

1988 йил мамлакатнинг иқтисодий аҳволини яхшилашга катта ҳисса қўшмоқда. Экономиканинг жўшқинлиги орта борди. 1988 йилда ҳосил қилинган миллий даромаднинг ўсиш суръати 1987 йилдаги 2,3 процент ўрнига 4,6 процент миқдорида, аҳолининг реал даромадлари 2 процент ўрнига 3,5 процент миқдорида бўлиши кутилмоқда. Ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигида сезиларли силжиш рўй бермоқда. Фан-техника тараққиётини жадаллаштиришда ижобий натижалар бор.

Бу йил экономикани социал соҳага буриб юборишда олға силжишга муваффақ бўлинганини алоҳида таъкидлаб ўтмоқ керак. Саноатнинг «Б» группасида маҳсулот ишлаб чиқаришнинг ўсиши «А» группасидаги ўсишдан юқорироқ бўлди. Уй-жой ва социал-маданий қурилиш миқёслари анча ошди. Кўп йиллар мобайнида биринчи марта чакана товар оборотининг бажарилиши кутилмоқда. Унинг ўсиши беш йилликнинг дастлабки икки йилидаги ўртача кўрсаткичдан 2,5 баравар юқори бўлади.

Шу билан бирга биз яхшиланиб бораётган мана шу умумиқтисодий кўрсаткичларга маҳлиё бўлмаслигимиз керак. Чунки 1986—1987 йилларда йўл қўйилган қолоқликнинг ўрни ҳали қопланганича йўқ. СССР Министрлар Советининг СССР халқ хўжалигини ривожлантириш бу йилги якунларини кўриб чиқишга бағишлаб яқинда ўтказилган мажлисида таъкидланганидек, экономикадаги чуқур жараёнлар ўтмишдаги бир қанча салбий тенденциялар нафақат заифлашмаётганлигидан, балки ҳатто кучайиб бораётганидан дарак беради. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш, йиғиштириб олиш, қайта ишлаш, асраш ва улар билан савдо қилиш соҳасида давом этиб келаётган камчиликлар аҳолини озиқ-овқат билан таъминлашни яхшилашга имкон бермади. Енгил саноат кўпгина маҳсулотларни ишлаб чиқариш соҳасида ҳали беш йиллик мароми даражасига чиққани йўқ. Машинасозликнинг ривожланиши беш йиллик топшириқларидан орқада қолмоқда.

Инвестиция соҳасидаги камчиликлар суст бартараф этилмоқда. Мамлакатнинг молиявий аҳволи ҳамон жуда мураккаб бўлиб турибди. Давлатнинг харажатлари даромадларидан кўра тезроқ кўпайиб бормоқда. Корхоналар кўрган зарар 11 миллиард сўмга етди.

Мана шу ва бошқа камчиликларни тугатиш 1989 йилги планнинг энг муҳим вазифаларидан биридир. Янги хўжалик механизмини жорий қилиш бу борадаги бош масаладир.

1988 йилда саноат корхоналарининг ярмидан кўпроғи, халқ хўжалигининг бошқа бир қанча тармоқлари тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлаш асосида ишлади. Туб иқтисодий ислоҳотнинг ҳозирги босқичи ўтиш характерида бўлишига қарамай, тўла хўжалик ҳисоби натижалар бера бошлаганини қайд этиш мумкин. Хўжалик юритишнинг янги принциплари асосида ишлаётган корхоналарда улар фаолиятининг деярли барча иқтисодий натижалари саноатдаги ўртача натижалардан яхшироқ.

1989 йилда барча тармоқлар янги хўжалик механизми шароитида ишлайдиган бўлади.

Бироқ, деди сўнгра докладчи, янги хўжалик механизмининг ҳамма элементлари ҳам корхоналарнинг ишига ўзининг ижобий таъсирини ўтказа олгани йўқ. Гарчи ялпи кўрсаткичлар корхоналар учун бериладиган план топшириқлари жумласидан чиқариб юборилган бўлса-да, баъзи тармоқларнинг раҳбарлари ва маҳаллий раҳбарлар ҳамон мана шундай кўрсаткичлар орқали ишлаб чиқаришга тазйиқ ўтказмоқдалар. Давлат буюртмаси ҳаддан ташқари кўп берилди. Узоқ муддатли бевосита хўжалик алоқаларини йўлга қўйишда ва улгуржи савдони ривожлантиришда сусткашлик қилинмоқда. Ҳар бир корхонани ижтимоий ишлаб чиқаришга қўшаётган ҳиссасини кўпайтиришга рағбатлантирадиган, меҳнат сифатини оширишдан шахсий манфаатдорликни кучайтирадиган, ходимларнинг интизоми ва масъулиятини мустаҳкамлайдиган иқтисодий муносабат шаклларини жорий этиш лозим.

Бунда гап масалан ижара пудрати сингари иқтисодий муносабатларнинг илғор формаси тўғрисида бормоқда. 1989 йил айниқса қишлоқ хўжалигида ижара пудратининг амал қилиш соҳасини кескин кенгайтириш йили бўлиб қолиши керак. Ижара социалистик мулк асосида омилкор хўжайин билан коллектив хўжаликнинг уйғунлашуви учун шароит яратади.

Бозорни моллар билан мўл-кўл таъминлаш ва аҳолига хизмат қилишни яхшилаш вазифаларини ҳал этишда кооперативларнинг ва якка тартибдаги меҳнат фаолияти билан шуғулланувчи гражданларнинг ҳиссаси ортиб бораверади.

Шундай қилиб, 1989 йилда мамлакат экономикаси мутлақо янги белгилар билан характерланади. Бу йилги план эса мамлакат экономикасининг самаралироқ ишлаши учун зарур бўлган ҳамма шароитларни яратиб бериши керак, албатта. Аввало, 1989 йилги план лойиҳаси асосан меҳнат коллективлари ишлаб чиққан таклифларни ҳисобга олиб тайёрланганини таъкидлаш керак.

Давлат буюртмаларини белгилаш тартиби тўғрисида муваққат низом кучга киритилган эди. Жами ишлаб чиқариш ҳажмида бу буюртмаларнинг салмоғи 1988 йилга нисбатан анча камайтирилган.

Тармоқларни капитал маблағ ва моддий-техникавий ресурслар билан таъминлаш тартиби ҳам ўзгартирилди. Энди корхоналарнинг маблағи ҳисобидан сарфланадиган капитал маблағнинг давлат капитал маблағи умумий ҳажмидаги улуши 1988 йил планидаги 38,4 процентдан 47,1 процентга етказилади. Марказлаштирилган тарзда тақсимланадиган ресурслар миқдори қисқаради. Шундай қилиб, СССР Госплани ва СССР Госснаби марказдаги барча ресурсларнинг ягона соҳиби ва тақсимловчиси бўлмай қолди. Узил-кесил мутаносибликка марказдагина эмас, балки бевосита хўжалик алоқаларини йўлга қўйиш ва улгуржи савдо йўллари орқали жойларда ҳам эришиладиган бўлади.

Планнинг характеридаги мана шу принципиал ўзгаришни ҳали барча корхоналар, министрликлар ва идораларнинг ҳамма раҳбарлари етарли равишда англаб олганлари йўқ. Қўшимча материал-техника ресурсларини ажратиб бериш тўғрисидаги кўпдан-кўп талаблар ва давлат буюртмаларини кенгайтириш ҳақидаги илтимослар шундан далолат бериб турибди. Мустақилликка астойдил интилиб келган корхоналарнинг раҳбарлари янги шароитда ёндош корхоналар билан бевосита алоқаларни йўлга қўйиш учун масъулиятли бўлишга ҳам одатланишлари керак. СССР министрликлари ва идоралари, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари эса хом ашё етказиб берувчилар билан маҳсулот истеъмол қилувчилар ўртасидаги кооперация алоқаларининг ташкилотчилари бўлиш ролини ўз зиммаларига активроқ олишлари лозим.

СССР Олий Совети палаталарининг доимий комиссияларида депутатлар айтган ҳамма мулоҳаза ва таклифлар, деди сўнгра нотиқ, СССР Госпланида СССР министрликлари ва идоралари, иттифоқдош республикалар, деярли барча марказий иқтисодий органлар иштирокида синчиклаб кўриб чиқилиши ташкил этилди.

Шу билан бирга ўтган йиллардан **фарқли ўлароқ** (ўтган йилларда депутатлар кўтарган кўпгина масалаларнинг ҳал этилиши кейинги даврларга қолдирилар эди), ҳозир кўпчилик мулоҳаза ва таклифлар юзасидан бевосита план лойиҳасининг ўзига аниқ-равшан тузатишлар киритилди. Деярли ҳамма принципиал масалалар юзасидан баҳамжиҳат ечимлар топилди.

Аввало планнинг социал йўналишини анча кучайтирган ўзгартишлар ҳақида гапирмоқ керак. 1989 йилда чакана товар оборотини 6 миллиард сўмлик миқдорда кўпайтириб, уни товар ресурслари билан тўла-тўкис мувофиқлаштириш имконияти топилди.

Ишлаб чиқариш капитал маблағларининг самарадорлигини ошириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар ишлаб чиқилиши натижасида бу маблағларни ноишлаб чиқариш соҳасига қайта тақсимлаб чиқилди. Бу эса уй-жой биноларини фойдаланиш учун бериш топшириқларини дастлабки план лойиҳасига нисбатан 200 минг квадрат метр миқдорида ошириш, шунингдек, мактабгача тарбия муассасаларини ва бошқа объектларни ишга тушириш топшириқларини кўпайтириш имконини берди.

Қоғоз масаласи батафсил кўриб чиқилди. Ҳукумат талаб кам адабиётлар чиқаришни камайтириш, шунингдек идора эҳтиёжлари учун қоғоз лимитларини қисқартириш ҳисобига газетабоп қоғоз, шунингдек матбуот қоғозини кўпайтириш имконини топди. Шу туфайли марказий газета ва журналларга обуна бўлишдаги чеклашларни олиб ташлашга эришилди. 1989 йилда мамлакатда қоғоз ресурсларини кўпайтириш юзасидан газета ва журналларга чекланмаган тарзда обуна бўлишни таъминлашга қаратилган тадбирлар кўрилади.

Депутатларнинг агросаноат комплексини капитал маблағ ва материал-техника ресурслари билан таъминлаш хусусидаги мулоҳазаларини ҳисобга олиш юзасидан катта иш қилинди. Бошқа комплексларга бериладиган капитал маблағни қисқартириш ҳисобига агросаноат комплексига ажратиладиган капитал экспортга ва бошқа истеъмолчиларга юборишни қисқартириш ҳисобига қишлоқ хўжалигига МТЗ ва ЮМЗ тракторларини, юк автомобилларини, скреперларни, автогрейдерларни, шунингдек мотор ёқилғисини, металлни, цементни етказиб беришни кўпайтириш имкониятига эга бўлинди. Қишлоқ хўжалигига минерал ўғит етказиб бериш кўпайтирилди.

Сўнгра докладчининг маълум қилишича, СССР Фанлар академиясининг ва иттифоқдош республикалар Фанлар академияларининг илмий тадқиқот ташкилотларини техника билан қайта жиҳозлаш учун, яъни депутатлар таклиф этганидек, фундаментал фанни ривожлантириш учун маблағлар депутатларнинг талкифига мувофиқ 307 миллион сўм кўпайтирилди. Ҳаво транспортининг пассажир обороти ва хизмат ҳажми кўпайтирилди. Депутатларнинг капитал қурилиш масалаларига оид мулоҳазаларини синчиклаб таҳлил этиш капитал маблағ умумий ҳажмини дастлабки план лойиҳасига нисбатан 3,3 миллиард сўм камайтириб, айни вақтда асосий фондларни ишга туширишни 2 миллиард сўмлик миқдорда кўпайтириш имконини берди, бу эса норматившдан ортиқча чала қолган қурилишлар даражасини камайтиришга олиб келди. Республикаларни иқтисодий ва социал ривожлантириш масалалари юзасидан ижобий ечимлар топилди.

Мана шу ва бошқа бир қанча ўзгартишлар натижасида истеъмол ва жамғарма учун фойдаланиладиган миллий даромад ҳажми планнинг дастлабки нусхасига нисбатан 4 миллиард сўмлик ҳажмда кўпайтирилди. СССРни иқтисодий ва социал ривожлантиришнинг 1989 йилги Давлат плани лойиҳасини узил-кесил ишлаб чиқиш план пропорцияларини янада пухтароқ мувозанатга келтириш, экономиканинг социал йўналишини кучайтириш, ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш имконини берди.

Экономиканинг йўналиши социал соҳани кўзлаб анчагина ўзгартирилганлиги 1989 йилги планнинг энг муҳим пропорцияларини белгилаб берувчи асосий хусусиятдир.

Айни вақтда келгусидаги кенгайтирилган такрор ишлаб чиқаришнинг моддий-техникавий шароитини яратишга зарар етказган ҳолда ресурсларни социал соҳа фойдасига шунчаки механик тарзда қайта тақсимлаш йўлидан бориб бўлмас эди.

Бу принципиал вазифани пухта таҳлил этиш экономиканинг жўшқинлигини кучайтириш негизидагина бу вазифани ҳал қилиш мумкинлигини кўрсатди.

Ҳосил қилинган миллий даромадни 1989 йилда бу йилги план даражасидан 3,8 процент, фойдаланиладиган миллий даромадни эса 3,4 процент кўпайтириш кўзда тутилди. Халқ хўжалигининг энг муҳим тармоқларида ҳам анчагина ўсиш кўзда тутилган.

Экономиканинг социал соҳага бурилишини кучайтириш йирик структура силжишларига таянади. Бу гап аввало истеъмол билан жамғарма ўртасидаги фундаментал пропорцияга тааллуқлидир. 1989 йилги план лойиҳасини тайёрлаш пайтида бу масаланинг методик таҳлили анча чуқурлаштирилди, миллий даромаддаги жамғарманинг ўз вазифасига кўра жуда хилма-хил элементларига нисбатан табақалаштирилган, пухта ўйланган ёндашув қўлланилди.

Умуман олганда, план кучайиб бораётган интенсивлаш жараёнини ифодаловчи бир қанча ижобий структура силжишлари билан характерланади. Миллий даромадни ўстиришнинг кўпгина қисми меҳнат унумдорлиги эвазига таъминланади.

Шу билан бирга, халқ хўжалигида ишлаб чиқариш капитал маблағи ресурсларидан фойдаланиш самарадорлиги секинлик билан яхшиланмоқда. Шу боисдан миллий даромадни ҳосил қилишга ишлатиладиган металл ва энергия сарфини камайтириш келгуси йилда беш йиллик топшириқларидан камроқ даражада белгиланган. Корхоналар, ташкилотлар, колхоз ва совхозларнинг зарар кўриш даражаси юқорилиги сақланиб қолаётганлиги ва уларнинг миқдори кўплиги алоҳида ташвиш туғдирмоқда. Халқ хўжалигида зарар кўришнинг мавжудлиги туб иқтисодий ислоҳот талабларига мос келмайди ва бу ҳаддан ташқари салбий муаммони биз шу беш йилликнинг қолган икки йили ичида ҳал қилишимиз керак. Бу ишни ўтказишда мазкур муддатда ишдаги зарар кўришни тугата олмайдиган корхоналарни иқтисодий жиҳатдан бақувват корхоналар билан бирлаштириш, уларни ижарага топшириш, имкони бўлмаган жойларда эса Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР Қонунига мувофиқ уларни тугатиш чоралари амалга оширилади.

Мамлакатимизда экономикани қайта қуриш аввало совет кишиларининг манфаатлари йўлида, улар турмушининг барча соҳаларини яхшилаш мақсадида ўтказилмоқда. Шу сабабли 1989 йилги планнинг халқ турмуш даражасини оширишга тааллуқли бўлимларини ишлаб чиқишга план органлари истеъмол, айниқса озиқ-овқат бозори ҳали ҳам мувозанатли эмаслиги ва хизмат соҳаси ривожланмаганлиги оқибатида ҳозирги вақтда жамиятда вужудга келган муайян социал кескинликни эътиборга олиб, айниқса масъулият билан ёндашдилар.

Бу муаммоларнинг ҳаммаси бугун вужудга келгани йўқ. Улар узоқ вақт мобайнида тўпланиб келган эди. Бироқ вужудга келган аҳволнинг янгидан пайдо бўлаётган сабаблари ҳам бор. Тўла хўжалик ҳисобига ўтилиши объектив равишда аҳолининг пул даромадлари кўпайишига олиб боради, ҳозирча бу даромадлар товар ишлаб чиқаришдан илдамроқ кўпаймоқда. Бу — қайта қуриш ҳозирги ўтиш даврининг ўзига хос хусусиятидир, бу даврнинг чўзилиб кетишига йўл қўйиб бўлмайди.

Биз мамлакатдаги бутун иқтисодий вазиятни тубдан соғломлаштириш шароитидагина вазиятни ҳақиқатан ҳам яхшилаш, социал кескинликни юмшатиш, ички бозорда сезиларли муваффақиятларга эришиш мумкинлигини тушуниб турибмиз. Бир йил ичидагина бу вазифани ҳал этиб бўлмаслигини яхши уқиб олишимиз керак. Муаммонинг миқёсларидан шу нарса ҳам далолат бериб турибдики, сўнгги учта беш йиллик мобайнида аҳолининг қондирилмаган эҳтиёжи ҳозирги вақтда неча ўнлаб миллиард сўмга етди ва ушбу сессияга СССР ҳукумати жуда катта камомадли давлат бюджетини тақдим этмоқда. Аммо шунга қарамасдан келгуси йил планида мамлакатни социал-иқтисодий ривожлантиришнинг энг муҳим соҳаларида аҳволни яхшилаш учун конкрет, катта ва аниқ мақсадга йўналтирилган тадбирлар белгиланган.

Сўнгра докладчи аҳолининг даромадлари ва социал соҳани ривожлантириш соҳасидаги сиёсатни батафсил таърифлаб берди. Социал соҳа манфаатини кўзлаб мамлакат экономикаси структурасини қайта қуришни кучайтириш, халқ хўжалиги ресурсларининг планда кўзда тутилаётган маневри 1989 йилда социал тараққиётнинг аслида барча кўрсаткичлари 1988 йилнинг тегишли топшириқларига нисбатан ҳам, беш йиллик планда мўлжалланган кўрсаткичларга нисбатан ҳам ниҳоятда салмоқли тарзда юқори бўлишига эришиш имкониятини беришини докладчи таъкидлаб ўтди. 1989 йилда аҳолининг реал даромадлари 1988 йил планида белгиланган 2,7 процент ўрнига 3,1 процент ортади. Халқ турмуши даражасининг бошқа кўрсаткичлари ҳам анча ўсади.

Хўжалик юритишнинг янги принциплари пировард натижада меҳнат унумдорлигининг ўсиши ўртача ойлик иш ҳақининг ўсишидан анча илгарилаб кетишига олиб келиши керак. Худди ана шу йўл билангина ички бозорнинг номутаносиблигига барҳам бериш мумкин. Шу боисдан келгуси йили марказнинг ана шу нисбат устидан назорати кучаяди. Иш ҳақи меҳнат коллективлари ҳақиқатан ҳам ишлаб топган маблағлардан таркиб топиши керак.

Аммо бу аҳоли даромадлари соҳасида давлат социал гарантиялардан воз кечилади, деган маънони англатмайди. Аксинча, 1989 йилда мазкур гарантияларнинг роли ортади. Халқ турмуш даражасини ошириш юзасидан давлатнинг марказий тадбирларини амалга оширишга беш йиллик пландаги 3,7 миллиард сўм ўрнига 4,2 миллиард сўм сарфлаш кўзда тутилмоқда. Ана шу маблағлар ҳисобига ходимлар бир қанча категорияларининг иш ҳақини оширишни давом эттириш мўлжалланмоқда.

Шу беш йилликдаги уй-жой қурилиши планларида 2000 йилга қадар амалда ҳар бир совет оиласини алоҳида квартира ёки уй билан таъминлаш юзасидан КПСС XXVII съездида қўйилган вазифа назарда тутилаётганлиги таъкидланди. Ҳисоб-китоблар бу вазифа батамом реал эканлигини кўрсатиб турибди.

XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ва КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил июль Пленуми қарорларига мувофиқ 1989 йил плани лойиҳаси ишлаб чиқилаётганида халқ истеъмоли товарларини ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш масалаларига ва аввало озиқ-овқат муаммосини ҳал этишга алоҳида эътибор берилди.

СССР Министрлар Совети 1988—1990 йилларда озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш ва ана шундай маҳсулотлар билан аҳолини таъминлашни яхшилаш юзасидан қўшимча тадбирларни ишлаб чиқди. Қишлоқдаги иқтисодий муносабатларни тубдан ўзгартириш ва барча ресурслардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш бу соҳадаги асосий резервдир. Бу ўринда гап ижара пудратини кенг ривожлантириш, деҳқоннинг ердан бегоналашувига барҳам бериш, уни чинакамига омилкор хўжайинга айлантириш ҳақида бормоқда.

СССР Давлат план комитети 1989 йил планини ишлаб чиқишда аҳолининг халқ истеъмол моллари ва хизматларга эҳтиёжини тўлароқ қондириш муаммосини ҳал этишда реал бурилишга эришиш зарурлигига асосланди. Енгил саноат корхоналарини техника билан қайта жиҳозлашни жадаллаштириш учун жуда катта чора-тадбирлар кўрилмоқда. 1989 йилда узоқ муддат фойдаланиладиган товарлар орасида рангли телевизорлар, видеомагнитофонлар, мебель, боғ ҳовли учун уйлар, мотоблоклар ва мотокультиваторлар ишлаб чиқаришда энг юқори ўсишга эришиш мўлжалланмоқда.

Сўнгги вақтда пулли хизматнинг ўсиш суръатлари кескин ортди. 1989 йилда аҳолига кўрсатиладиган пулли хизмат ҳажми 8,1 процент ўсади.

Докладчи экология масалаларига батафсил тўхталди. Ҳозирги вақтда, деб таъкидлади у, ана шу муаммолар жуда кескинлашиб кетди ва жамоатчилик ҳамда аҳоли кенг қатламларининг ҳақли танқиди боиси бўлмоқда. Сўнгги даврда гарчи осон бўлмаса ҳам бир қанча конкрет, объектив зарур қарорлар қабул қилинди. Бу ўринда гап атроф муҳитни ифлослантираётган бир қанча ишлаб чиқаришни тўхтатиб қўйиш, корхоналарнинг профилини ўзгартириш, тозалаш иншоотлари қуриш ҳақида бормоқда.

Планда экологик вазиятни яхшилашнинг жуда катта программаси белгиланган. 1989 йилда аслида мамлакатни 2005 йилгача иқтисодий ва социал ривожлантириш концепцияси лойиҳасида баён этилган узоқ муддатга мўлжалланган табиатни муҳофаза қилиш тадбирларини амалга оширишга киришилади.

Шундан кейин докладда ижтимоий ишлаб чиқариш моддий базасини таъминлайдиган тармоқларни ривожлантиришнинг муаммолари батафсил кўриб чиқилди. Аввало, машинасозлик комплексида тагзаминли сифат силжишлари бўлиши мўлжалланмоқда. Техника ва материалларнинг 300 та янги энг муҳим турини ишлаб чиқаришни ўзлаштириш ва етказиб бериш назарда тутилмоқда.

Совет экономикаси тараққиёти ҳозирги босқичининг ўн иккинчи беш йилликда юзага келган характерли хусусияти ёнилғи-хом ашё тармоқларининг илгаригига нисбатан барқарорроқ ўсишидир. 1989 йил плани ана шу ижобий тенденцияни мустаҳкамлайди.

Металлургия комплекси маҳсулотининг кўп турлари бўйича ҳам 1989 йил планидаги кўрсаткичлар беш йиллик топшириқларидан юқоридир. Мазкур комплексни ривожлантириш муаммоларини ҳал этиш учун зарур капитал маблағлар ажратилган.

1989 йилда химия-ўрмон комплекси тармоқларини, айниқса химия ва нефть химия саноатини янада ривожлантириш мўлжалланмоқда.

Транспортни ривожлантириш, деб таъкидланди докладда, умуман мамлакатда ҳам, мамлакатнинг айрим регионларида ҳам аҳолининг ва халқ хўжалигининг юк ташишга бўлган эҳтиёжини яна ҳам тўлароқ, сифатлироқ ва ўз вақтида қондиришга қаратилган. Пассажир ташиш ҳажмини кўпайтириш ва сифатини оширишга асосий эътибор берилади.

Докладчи алоқанинг ривожлантирилиши асосан аҳолини телефон алоқаси ва кўп программали телевидение билан таъминлаш вазифаларини ҳал этишга, газета, журналлар етказиб беришни жадаллаштиришга қаратилишини таъкидлади.

Докладчи капитал қурилиш программасига батафсил тўхталиб, келгуси йилнинг объектларини ишга тушириш программаси асосан корхоналар, ташкилотлар, маҳаллий органларга ишлаб чиқариш ва социал соҳани ривожлантириш масалаларини мустақил ҳал этиш ҳуқуқи берилган шароитда жойларда тузилганлигини ҳамда капитал маблағлар билан тўла таъминланганини таъкидлади. Айни вақтда кўпгина объектлар қурилишини тўхтатиб қўйишга тўғри келди. Корхоналарнинг ўзлари ишлаб топган маблағлар ҳисобидан хўжалик усулида қурилишни амалга ошириш тўғрисидаги таклифларига алоҳида эътибор берилди.

СССРнинг ташқи иқтисодий алоқаларида социалистик мамлакатлар билан, аввало Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатлар билан ҳамкорлик қилишга устун даражада аҳамият берилади. Ҳозир ўтказилаётган ташқи иқтисодий алоқаларни бошқаришнинг ислоҳоти алоҳида аҳамият касб этади. Бу ислоҳот СССРнинг чет мамлакатлар билан ташқи иқтисодий ҳамкорлигини кенгайтиришга, самарадорлигини оширишга ёрдам беради.

Докладчи иттифоқдош республикаларнинг иқтисодий ва социал тараққиётини таҳлил этар экан, иттифоқдош республикаларни иқтисодий ва социал ривожлантириш планлари территорияларни комплекс ривожлантиришда иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари ва маҳаллий Советларнинг роли ва масъулиятини оширишни таъминлайдиган янги принциплар негизида ишлаб чиқилганлигини таъкидлади. Бу планларни иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари, СССР министрликлари ва идоралари, республикалар территориясида жойлашган корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотларнинг иштирокида, Давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР Қонунига мувофиқ ишлаб чиққанлар. Барча республикалар планларининг лойиҳаларида планларнинг социал муаммоларни ҳал этишга қаратилишига риоя қилинган. Республикаларнинг 1989 йилга мўлжалланган халқ хўжалик комплексларидаги барча мутаносиблик ва структура силжишлари ана шу мақсадга бўйсундирилган.

Пировардида Ю. Д. Маслюков қуйидагиларни айтди:

1989 йилги планни муҳокама қилиш давлат ҳокимияти органлари системаси ислоҳотини умумхалқ муҳокамаси билан бир вақтга тўғри келди. Меҳнат коллективларининг ташаббуси билан бирлашган барча даражадаги Советларнинг тўла ҳокимияти совет жамияти турмушининг барча соҳаларини қайта қуришга янги қудратли омил бахш этади.

(Қарсаклар).

(ТАСС).

Доклад қисқартириб эълон қилинмоқда.

ЧКП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ АЪЗОСИ, ЧССР ҲУКУМАТИНИНГ РАИСИ Л. АДАМЕЦНИНГ СССРга ҚИЛАДИГАН ВИЗИТИГА ДОИР

ЧКП Марказий Комитети Президиумининг аъзоси, ЧССР ҳукуматининг раиси Ладислав Адамец шу йил октябрь охирлари ва ноябрь ойининг бошида қисқа амалий визит билан Совет Иттифоқига келади.

ЎЗБЕКИСТОН БИЛАН ТАНИШМОҚДАЛАР

Мали халқи демократик союзининг делегацияси Ўзбекистонда меҳмон бўлиб турибди. Делегацияга марказий ижроия бюросининг иқтисодий масалалар бўйича секретари Диакит Дианка Каба бошчилик қилмоқда. Меҳмонлар мамлакатимизга КПССнинг қишлоқ хўжалиги ва кооператив ҳаракатига раҳбарлиги тажрибаси билан танишиш учун келишган.

Делегация аъзолари Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасида бўлишди. Улар Р. Р. Шредер номидаги боғдорчилик ва узумчилик илмий ишлаб чиқариш бирлашмасига боришди, Тошкентнинг диққатга сазовор жойларини кўздан кечиришди.

27 октябрь куни Малидан келган делегацияни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Д. Д. Берков қабул қилди. Суҳбатда Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари, республика Давлат агросаноат комитетининг раиси И. Ҳ. Жўрабеков қатнашди.

Меҳмонлар Тошкент ва Сирдарё областларининг колхозлари ва совхозларига, Самарқандга борадилар.

(ЎзТАГ).

Ҳамкорлик кенгаймоқда

Хитой Халқ Республикасининг Синьцзян-Уйғур автоном райони фан ва техника комитети раисининг ўринбосари Чжан-Юе-Чжи бошчилигидаги шу автоном район делегацияси Ўзбекистонда бўлди.

Меҳмонлар бир қанча илмий муассасалар ва илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаларига бордилар, олимлар, мутахассислар билан суҳбатлашдилар.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари, республика Госплани раиси И. Искандаров делегация аъзоларини қабул қилди.

Бўлиб ўтган учрашувлар натижасида пахтачилик, боғдорчилик, узумчиликда ва бошқа бир қанча тармоқларда биргаликда олиб бориладиган ишлар тўғрисида аҳдлашувга эришилди.

(ЎзТАГ)

Ўн биринчи чақириқ СССР Олий Советининг ўн биринчи сессияси

СССРнинг 1989 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИ ҲАҚИДА ВА СССРнинг 1987 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИНГ ИЖРОСИ ТЎҒРИСИДА

СССР молия министри депутат Б. И. ГОСТЕВ доклади

Ҳозирги шароитда, деди докладчи, партия ва давлат иқтисодий стратегиясининг таъсирчан воситаси сифатида молиянинг роли ортиб бормоқда, унинг мамлакатни социал-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштиришга, кам сарф-харажат билан юқори пировард натижаларга эришишга таъсири кучайиб бормоқда. СССРнинг 1989 йилги Давлат бюджетининг СССР Министрлар Совети СССР Олий Советининг сессияси кўриб чиқиши учун тақдим этаётган лойиҳаси Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг план-бюджет ва бошқа доимий комиссиялари томонидан ҳар томонлама муҳокама қилинди, депутатлар билдирган мулоҳазалар ва киритган таклифлар бюджетнинг тегишли бўлимларида акс эттирилди.

Бюджет принцип жиҳатидан янги молия сиёсати талабларидан, экономиканинг социал йўналишга бурилиши талабларидан келиб чиқиб тузилган бўлиб, ресурсларни илғор структура силжишларини амалга оширишга жамлашни таъминлайди, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг барча бўғинларини тўла хўжалик ҳисобига ўтказиш учун шароит яратиб беради. Молия-кредит системасини такомиллаштириш, молия ва пул муомаласини соғломлаштириш йўли изчиллик билан ўтказилади.

Бюджетни ишлаб чиқишдан олдин молиявий аҳвол чуқур таҳлил қилинди. Келажакда қилинадиган амалий ишларни тўғри белгилаб олиш учун вазиятга холисона баҳо бериш лозим эди. Талайгина йиллар давомида давлат харажатлари даромадларидан кўп бўлиб келди. Ўтган беш йилликнинг охирида иқтисодий ривожланиш суръатлари секинлашганлиги сабабли номутаносиблик кескин ўткирлашди. Тармоқ молияси, давлат бюджети оғир аҳволга тушиб қолди, кредит системаси бузилди, пул муомаласи мураккаблашди. Аҳоли даромадларининг ўсиши унинг эҳтиёжларини қондириш имкониятларидан ошиб кетди, бу эса иқтисодий жиҳатдан асосланмаган ҳолда янги пул чиқаришга ва пулнинг қадрсизланиши жараёнларига олиб келди.

Молиявий аҳволга илдизлари ўтмишга бориб тақалувчи муаммолардан ташқари бир қанча янги омиллар ҳам таъсир этди. Нотиқ жаҳон бозорида нефть нархининг кескин пасайиб кетиши оқибатида даромаднинг камайганлигини, бунинг натижасида ўн иккинчи беш йилликнинг бошидан буён бюджетга қарийб 40 миллиард сўм кам тушганлигини энг сезиларли омил, деб атади. Социал соҳадаги, айниқса соғлиқни сақлаш, маориф ва уй-жой қурилишидаги ғоят кескин аҳволни ўнглаб олиш учун беш йиллик планга қўшимча 18 миллиард сўмдан кўпроқ пул ажратилди. Кечиктириб бўлмайдиган бошқа эҳтиёжлар ҳам бўлди, албатта. Чернобилдаги авария оқибатларини тугатиш учун 8 миллиард сўмдан кўпроқ сарфлашга тўғри келди.

Юз берган вазиятда молиявий жиҳатдан соғломлашиш ва пул муомаласини мустаҳкамлаш туб иқтисодий ислоҳотнинг асосий вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда. Ислоҳот таъсирида кўпгина меҳнат коллективлари, айрим тармоқлар, халқ депутатлари Советлари сарф-харажатларни камайтиришда, рентабелликни оширишда дурустгина натижаларга эришмоқдалар.

Докладчи 1989 йил бюджетининг ўзига хос жиҳатларини таърифлаб, унда бошқарувни демократиялаш ҳамда корхоналарни хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказишни туғаллаш ҳаёт келтириб чиқарган иқтисодий муносабатлардаги сифат ўзгаришлари акс эттирилганлигини таъкидлади. Маблағларни ўзи ишлаб топиш принципи тўлароқ амалга оширилмоқда, бу эса корхоналар ва тармоқларнинг ўз молиявий базасини мустаҳкамлаш имконини беради. Бюджетнинг социал йўналишини кучайтириш, молиявий ресурсларни халқ фаровонлигини оширишнинг энг муҳим муаммоларини ҳал этишга қаратиш унинг муҳим хусусиятидир. Ижтимоий ишлаб чиқариш структурасидаги прогрессив ўзгаришлар, совет кишиларининг эҳтиёжлари ва талаблари билан боғлиқ бўлган барча соҳаларнинг илдам ривожлантирилиши ана шундай стратегик йўналишнинг моддий базаси бўлиб қолиши лозим. Ана шу соҳага беш йиллик планга қўшимча равишда кўпгина маблағ ажратилмоқда. Соғлиқни сақлаш ва маориф, уй-жой қурилиши, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш ва хизматлар усутун даражада ривожлантирилади.

1989 йил бюджети реал иқтисодий ва молиявий вазиятда қуйидаги ҳажмда тузилган. Даромадлар 458,4 миллиард сўм қилиб белгиланган. Ҳозирги босқичда сарф-харажатларнинг анча тез кўпайиши тенденциясини бартараф этишга муваффақ бўлинмади. Бинобарин, сарф-харажатлар 11,5 процент ортади ва 494,7 миллиард сўмни ташкил этади. Бунинг натижасида етишмайдиган молия ресурслари 36,3 миллиард сўмни ташкил этади. Бюджетдаги комомад бугун вужудга келган муаммо эмас, балки экономика номутаносиблигининг, катта дотациянинг, жуда кўп нобудгарчиликнинг — хўжалик юритишнинг экстенсив методлари, тайёрга айёрлик, пассив молиявий сиёсат билан боғлиқ бўлган барча жиҳатларнинг оқибатидир.

Ҳозирги вақтда ишлаб чиқаришни интенсивлаш чоралари кўрилаётганига қарамай, даромадларнинг ўсиши етарли эмас ва тобора ортиб бораётган эҳтиёжлардан орқада қолмоқда. Бу ўринда моҳият шундаки, фан-техника тараққиёти ютуқлари секинлик билан жорий этилмоқда, янги хўжалик механизми ҳозирча тўла молиявий самара бераётгани йўқ.

Айни бир вақтда давлат моддий соҳа инвестициясига, кечиктириб бўлмайдиган социал ва экологик программаларига, мамлакат мудофаа қобилиятини тегишли даражада сақлаб туришга катта харажат қилишга мажбур бўлмоқда. Бу сарф-харажатларнинг кўпини кечиктириш ёки чеклаб қўйиш мумкин эмас. Шу билан бирга давлат харажатларининг ҳамиша ҳам асосли равишда кўпаймаслигига қарши ишончли восита ҳали топилгани йўқ.

Докладчи ана шулардан хулоса чиқариб қуйи бўғинларнинг хўжалик жиҳатдан мустақиллиги кенгайтирилаётганига қарамай, марказлаштирилган ресурсларга зўр бериш давом этаётганлигини айтди. Бу тенденцияга барҳам бериш учун, деди нотиқ, бошқарувнинг иқтисодий методларини комплекс равишда ишга солиш керак. Ижобий ташаббускорлик ва омилкорлик, кадрларнинг иқтисодий тафаккурини қайта қуриш ҳам ғоят муҳим, албатта. Бизда кўпинча иш шундай олиб бориладики, катта резервларнинг кўпидан умуман фойдаланилмайди. Масалан, умуман халқ хўжалигида унумсиз харажатлар ва нобудгарчиликлар йилига 24 миллиард сўмдан кўпроқни ташкил этмоқда. Бу резервларни ишга солиш учун катта қўшимча маблағлар талаб қилинмайди. Фақат бир нарса — халқ бойлигига хўжайинлардек тежамкорлик билан муносабатда бўлиш талаб қилинади. Бизда эса баъзан ана шундай муносабат ҳам «камчил» бўлиб қолмоқда.

Ҳукумат марказий иқтисодий идораларга иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари ва тармоқ министрликлари билан биргаликда 1989—1990 йилларда даромадларнинг янги манбаларини қидириб топиш, давлат маблағларини сарфлашда қаттиқ тежамкорлик режимини ўрнатиш юзасидан биринчи навбатда бажарилиши лозим бўлган чора-тадбирларни амалга оширишни топширди. Бу чора-тадбирлар халқ хўжалигини молиявий жиҳатдан соғломлаштириш ва бюджетдаги камомадни тугатишнинг ажралмас таркибий қисмидир. Гап кам самара келтирадиган харажатлардан воз кечиш, маблағларни сочиб юборишга хотима бериш тўғрисида бормоқда. Тежамкорлик режими фаолиятнинг барча зоналари ва соҳаларига жорий этилади. Бу ўринда маҳкамачилик нафсонияти ҳам, маҳаллийчилик манфаатлари ҳам устун бўла олмайди. Совет ва хўжалик органларининг корхоналар ва меҳнат коллективларининг манфаатдорлик билан иштирокида биргаликда қиладиган ҳаракатлари билангина бюджетда тартиб ўрнатиш мумкин. Ҳамиша ва ҳар ишда даромадларни харажатлар билан бараварлаштириш, даромадга мувофиқ яшашни ўрганиб олиш қоидага айлантирилиши лозим.

Бюджет ресурсларининг тўртдан уч қисмидан кўпроғи халқ хўжалигидан тушумларга тўғри келади, чунки айни шу соҳада, моддий ишлаб чиқариш соҳасида давлат даромад базасини мустаҳкамлашнинг асосий манбалари жойлашган. Докладчи даромадларни кўпайтиришнинг муҳим манбаи бўлган оборот солиғи ҳақида гапириб, бундай тўлов ҳажмини қисқартириш тўхтатиб қўйилганлигини айтди. 104,1 миллиард сўм миқдорида оборот солиғи олиниши кўзда тутилган. Шу билан бирга газлама, пойабзал, радиоприёмниклар, телевизорлар, холодильниклар ҳамда аҳоли талаб қилаётган бошқа буюмларни ишлаб чиқаришни кўпайтириш ҳисобига даромад солиғи тўловларини янада кўпайтириш учун реал имкониятлар мавжуд.

Бюджет даромад базаси барқарорлилигига эришиш кўп жиҳатдан ташқи иқтисодий алоқаларнинг самарадорлигига боғлиқ. Сўнгги йилларда бу соҳадан тушумлар камайиб бормоқда. Бундай тенденцияга ташқи иқтисодий алоқаларнинг экспорт структурасини қайта қуришга, унда саноатнинг қайта ишловчи тармоқлари улушини кўпайтириш ва шу негизда валюта-молия самарадорлигини оширишга қаратилган янги модели қарама-қарши қилиб қўйилиши керак.

Моддий ишлаб чиқариш тармоқларини ўзини-ўзи пул билан таъминлашга ўтказиш шароитида давлат бюджетининг харажатлари социал тараққиётни жадаллаштиришга ва озиқ-овқат муаммосини ҳал қилишга, замонавий индустриал ва илмий-техникавий потенциални кўпайтиришга, экономикани структура жиҳатидан қайта қуришга ва бошқа умумдавлат эҳтиёжларига сарфланади. Бюджет харажатларининг салкам учдан икки қисми халқ фаровонлигини оширишнинг энг муҳим муаммоларини ҳал қилиш билан бевосита боғлиқлиги бюджетнинг социал йўналишини тавсифлаб беради. Миллий даромаднинг ўсиш суръатлари 3,8 процент бўлгани ҳолда социал-маданий тадбирларга сарф-харажатлар 6,5 процент ортади. Ижтимоий истеъмол фондларидан аҳолига тўловлар ва имтиёзларнинг умумий суммаси беш йиллик топшириғидан 10 миллиард сўм ортиб кетади. Уларнинг социал аҳамияти инсон омилини активлаштиришдан иборат.

Сўнгги йилларда соғлиқни сақлашнинг аҳоли эҳтиёжларидан орқада қолганлиги сезилиб турди. Ҳозир аҳвол ўнгланмоқда. 1989 йилда социал аҳамиятга молик бу тармоқни ривожлантиришга 15 процент кўпроқ, яъни 24,8 миллиард сўм ажратилади.

Беш йилликнинг навбатдаги йилида ҳар бир совет оиласини алоҳида квартира ёки якка тартибдаги уй билан таъминлаш вазифасини ҳал қилишда олға томон жиддий қадам қўйилиши керак. Пул билан таъминлашнинг барча манбалари бўйича ана шу мақсадга салкам 36 миллиард сўм, ёки беш йиллик топшириғида кўзда тутилганидан деярли 5 миллиард сўм кўпроқ ажратилади. Якка тартибда ва кооператив уй-жой қурилишини кўпайтириш суръатлари жадаллашади. Маҳаллий Советлар уй-жой қурилишига бюджетдан салмоқли пул оладилар.

Келгуси йилдан бошлаб болалар учун товарлар ишлаб чиқариш ва ана шу товарларнинг нисбатан арзон нархларини сақлаб туришни рағбатлантириш учун бюджетдан тўловларни кўпайтириш тўғрисидаги қарор ёш авлод тўғрисида ғамхўрлик белгисидир. 1989 йилда бу тўловлар 3,7 миллиард сўмга етади. Ёки ҳозирги вақтдагидан 1,6 баравар кўп бўлади.

Бюджетда озиқ-овқат муаммосини ҳал этишни пул билан таъминлашга биринчи даражали аҳамият берилади. Қайта ишловчи тармоққа инвестиция илдам ўсишини таъминлаш, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари нобудгарчилигини қисқартиришга имкон берадиган сифат жиҳатдан янги техник даражадаги ишлаб чиқариш қувватларини барпо этишга молиявий ресурслар биринчи навбатда ажратиб берилади. 1989 йилда агросаноат комплексининг барча корхоналари тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш шароитида ишлайди. Шу сабабли илғор тажрибадан фаол фойдаланиш жуда муҳимдир. Энг аввало, ижара пудрати ана шундай илғор тажриба бўлиб, бу усулда сарф-харажатлар камайтирилган ҳолда 20-30 процент кўпроқ маҳсулот олинади. Қишлоқда иқтисодий муносабатларнинг энг истиқболли формаси сифатида ижарани кенгайтириш йўлидан тағин ҳам дадилроқ бориш керак. Яқинда КПСС Марказий Комитетида бўлиб ўтган кенгашда шу ҳақда ишонарли гапирилди.

Фундаментал илмий тадқиқотлар ва тармоқлараро программаларни кенгайтиришга бюджетдан маблағ ажратиш анча ортади. Машинасозликка илдам суръатлар билан капитал маблағ сарфлаш кўзда тутилмоқда.

Турмуш фаолиятининг барча соҳаларини индустрлаш шароитида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиат ресурсларидан оқилона фойдаланиш тағин ҳам ўткирроқ аҳамиятга эга бўлади. Давлат бюджетидан, корхоналар ва хўжалик ташкилотларининг маблағлари ҳисобидан ана шу мақсадларга келгуси йилда салкам 11 миллиард сўм ажратилади. Бу маблағлардан тўла ва қатъий равишда белгиланган мақсад йўлида фойдаланиш керак. Шунингдек, табиат ресурсларидан фойдаланишнинг атроф-муҳитни булғатганлик учун корхоналар ва хўжалик органларининг хўжалик ҳисоби жавобгарлигини оширадиган иқтисодий механизмини пухталаштиришни жадаллаштириш лозим.

Ишончли мудофаа қобилиятини таъминлаш давлатнинг масъулиятли вазифаларидан биридир. Бюджет харажатларида СССР Қуролли Кучларининг шахсий составини сақлаб туришга, моддий-техника таъминотига, ҳарбий қурилишга ва бошқа харажатларга 20,2 миллиард сўм ажратиш кўзда тутилган. Бу харажатлар ушбу йил даражасида сақлаб турилади.

Иттифоқдош республикаларнинг бюджетлари, деди сўнгра докладчи, кўп миллатли давлатимиз ягона бюджет системасининг узвий таркибий қисмидир. Мамлакат бюджети ҳажмининг ярмига яқин қисми иттифоқдош республикалар улушига тўғри келади. Иттифоқдош республикалар бюджетларини илдам даражада ўстириш уларнинг иқтисодий ва социал ривожланиши билан боғлиқ. Ҳозирги вақтда регионал манфаатларни умумдавлат манфаатлари билан қўшиб олиб бориш мажбурий шарти билан республика ва маҳаллий органларни территориал ўзини-ўзи бошқариш, ўзини-ўзи пул билан таъминлаш ва маҳсулотлар билан ўзини-ўзи таъминлаш принципига ўтиш тадбирлари системаси ишлаб чиқилмоқда. Келгуси йилда ана шу йўналишда муҳим қадам қўйилади. Иттифоққа бўйсунувчи корхоналарнинг фойдаларидан ажратмалардан маҳаллий бюджетларга 2,1 миллиард сўм тушиши ҳамда ана шу корхоналарнинг меҳнат ресурслари учун 1,7 миллиард сўм тўлаши кўзда тутилмоқда.

Сўнгра докладчи ҳозирги молиявий-иқтисодий вазиятни яхшилаш йўлларига муфассал тўхталди. Давр, деди у, бу ишни ташкил этишга принцип жиҳатидан янгича ёндашувларни талаб қилмоқда. Бу иш товар-пул муносабатларидан, социалистик бозордан фойдаланишга таяниши лозим. Айни тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш бундай муносабатларни ривожлантириш ва чуқурлаштиришнинг самарали формаси бўлиб қолиши керак, бу муносабатлар тайёрга айёрликдан тезроқ воз кечиш, маблағларни ўзи ишлаб топишга реал равишда ўтиш имконини беради.

Ҳозирги хўжалик механизми резервларни сафарбар қилишни жадаллаштиришга қодир. Чунки, ҳар бир меҳнат коллективи ўз тараққиёти истиқболларини белгилаб, ўзининг молиявий, базасига таянади. Келгуси йилда корхоналар 200 миллиард сўмдан ортиқ фондларга эга бўладилар. Меҳнат коллективлари ана шу жуда катта маблағлардан омилкорлик билан фойдаланишлари, социал тараққиётнинг моддий негизи бўлган корхоналарнинг ишлаб чиқариш базаларини мустаҳкамлаш тўғрисида қайғуришлари керак. Фақат қишлоқ хўжалигида эмас, бошқа тармоқларда ҳам ишлаб чиқариш воситаларига ижара муносабатларини ривожлантириш замирида жуда катта резервлар мавжуд. Социалистик мулкдан энг яхши фойдаланишда меҳнат коллективларининг масъулиятини ва манфаатдорлигини ошириш ижаранинг иқтисодий негизидир.

Халқ хўжалигини молиявий жиҳатдан соғломлаштиришда пул муомаласини барқарор қилишга асосий ўрин ажратилган. Товар билан таъминланган сўм — меҳнат натижаларидан моддий манфаатдорликнинг, иқтисодий рағбатлантириш системаси, ишлаб чиқариш ва муомала соҳаси нормал ишлашининг негизидир. Шу боисдан бозорни истеъмол моллари билан тезроқ тўлдириш вазифаси биринчи ўринга қўйилмоқда.

Бутун халқ хўжалигида меҳнат мезони ва истеъмол мезонини ҳисобга олишни ҳамда жамоат ва давлат томонидан контрол қилиб боришни қатъий йўлга солиш керак. Бу социализм тўғрисидаги ленинча тасаввурлар билан бевосита боғлиқдир.

Докладчи пировардида бундай деди:

СССРнинг 1989 йилги Давлат бюджети ғоят тиғиз. Уни бажариш учун резервларни сафарбар этиш, турмушда қаттиқ тежамкорликни таъминлаш, давлат молияси соҳасида тартиб ўрнатиш юзасидан собитқадамлик ва ғайрат билан ҳаракат қилиш зарур. Бу — умумхалқ ишидир. Шу сабабли ҳар бир меҳнат коллективида, районда, шаҳарда, областда, ўлкада, республикада молиявий жиҳатдан соғломлаштириш программасини ишлаб чиқиш керак. Бунинг учун вақт, катта куч-ғайрат, энг муҳими эса амалий иш талаб қилинади. **(Қарсаклар).**

(ТАСС).

Доклад қисқартириб босилмоқда.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

ДЕПУТАТ В. П. ОРЛОВНИ СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ РАИСИНИНГ ЎРИНБОСАРИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

Депутат Владимир Павлович **Орлов** СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари вазифасидан озод қилинсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль. 1988 йил 27 октябрь.

СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ҚАРОРИ

ДЕПУТАТ Б. ЁЗҚУЛИЕВНИ СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИ РАИСИНИНГ ЎРИНБОСАРИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

Депутат Балли **Ёзқулиев** СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари вазифасидан озод қилинсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ГОРБАЧЕВ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль. 1988 йил 27 октябрь.

Илм-фан хўжалик ҳисобида: нима афзал?

Хўжалик ҳисобига ўтган илмий ташкилот фаолиятини қандай баҳолаш керак? Бу Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо мамлакатлар иккинчи халқаро семинари қатнашчилари муҳокама қилаётган асосий масалалардан биридир. Тошкентда ўтаётган бу семинарда иқтисодий таҳлил тажрибаси кенг алмашилмоқда, ҳозирги шароитда илмий тадқиқот ва лойиҳа-конструкторлик ташкилотларининг самарадорлиги муаммоси муҳокама қилинмоқда.

— Ҳозир Польшада тадқиқотлар самарадорлиги билан боғлиқ бўлган кўпгина саволларга жавоб қайтариши керак бўлган фан-техника ишларига умумдавлат нуқтаи назаридан баҳо берилмоқда, — деди ЎзТАГ мухбирлари билан суҳбатда Польша саноат химияси институтининг директори, профессор Эдвард Гжива. — Келгуси йил апрелига қадар махсус комиссия ПХР ҳукуматига иқтисодий таҳлил натижаларини тақдим этиши керак. Тошкент семинарида иштирок этиш янгиланиш даврида қардош мамлакатлар тажрибасини ўрганиш, мана шу мураккаб ишда мумкин бўлган хатоларга йўл қўймасликда бизга кўмаклашади.

Венгрия фанлар академияси фан ва техника социологияси бўлимининг мудири Паль Томашнинг фикри қуйидагича:

— Мен экономика муаммоларига бағишланган йирик халқаро семинарларда тез-тез қатнашиб тураман. Нимасини айтай, узундан-узоқ докладлар диққатингизни оширади. Тошкент семинари улардан расмиятчилик кам эканлиги билан фарқ қилади. Қизғин мунозараларда фаннинг бундан буёнги тараққиёти йўллари белгиланмоқда. Семинарда Москва институтларининг вакилларигина эмас, Совет Иттифоқининг кўпгина шаҳарларидан келган илмий ходимлар ва экспертлар ҳам иштирок этаётганини қайд этиш қувончлидир. Венгрия тажрибасига асосланиб шундай хулоса чиқара оламанки, одатда чекка жойларда экономикани бошқариш системасида кўплаб қизиқарли фикрлар уйғонмоқда. Мажлисларда янгича тафаккур қайта қуриш шароитида қандай «амал» қилаётганини яққол кўриш мумкинлиги ҳам муҳимдир. Марказлаштирилмаган умумий стратегиясини ишлаб чиқиш социалистик ҳамдўстлик мамлакатларига илмий тадқиқотлар самарадорлигини оширишда, ғояларни ишлаб чиқишдан ишлаб чиқаришга жорий этишгача бўлган узоқ йўлни кескин қисқартиришда кўмаклашади.

Семинарнинг совет қатнашчилари орасида халқ хўжалиги комплекси турли тармоқларининг намояндалари бор. Идоравий қизиқишлар турлича бўлишига қарамай, кўпгина масалалар илмий ташкилотларнинг иқтисодий фаолиятига баҳо беришда умумий характерга эга бўлмоқда.

Хусусан, Москвадаги стандарт-электр Бутуниттифоқ илмий тадқиқот институти фан-техника тараққиёти экономикаси секторининг бошлиғи Н. Берзон қизиқарли фикр билдирди.

— Шу йилнинг январь ойидан бошлаб институтимиз тўла хўжалик ҳисобида ишламоқда. Иттифоқ министрлиги белгилаб берган қатъий нормативлар асосида даромад тақсимланмоқда. Бу нормативлар адолатлими? Ҳар доим ҳам эмас! Мана бир мисол. Ўз даромадимиздан биз давлат бюджетига меҳнат ресурси учун йилига ҳар бир ходим ҳисобидан уч юз сўм миқдорида ҳақ тўлашимиз керак. Бу норматив шубҳа туғдирмайди. Бундан ташқари, у бизни кам киши бўлиб ишлашга мажбур қилади. Энди коллективнинг ўзи ишёқмаслардан халос бўлмоқда. Биз ҳозирнинг ўзидаёқ институт ходимларининг умумий миқдоридан уч процентини қисқартирдик. Бу бизга нима берди?

Меҳнат ресурслари учун тўланадиган ҳақ қисқарди, тежаб қолинган иш ҳақи фонди эса энг яхши мутахассислар ўртасида устама ҳақ сифатида тарқатила бошланди. Энди ҳар бир ходим яхшироқ ишлашдан манфаатдор бўлиб қолганлиги табиийдир. Мана шу ерда бизга аниқ-пухта иқтисодий таҳлил бебаҳо ёрдам кўрсатмоқда.

Аммо фан-техника тараққиётини тўхтатиб турган нормативлар ҳам бор. Илмий муассасанинг асосий ишлаб чиқариш фондлари учун тўланадиган ҳақ шулар жумласидандир. Баҳслашмоқчи эмасман, буни тўлаш керак, аммо мантиққа зид нарса намоён бўлади. Олимларимиз прибор ва ускуналар билан қанчалик яхши таъминланган бўлса, солиқлар ҳам шунчалик кўп бўлади. Ўз-ўзидан шундай хулоса келиб чиқади. Яхшиси, умуман ҳеч нарсага эга бўлмаслик керак. Унда қандай қилиб янгиликни яратиш мумкин?

Семинарнинг иккинчи кунида унинг қатнашчилари илм-фаннинг ишлаб чиқариш билан интеграцияси янги шаклларини ривожлантириш, ислоҳот шароитида илмий-тадқиқот ва тажриба конструкторлик ишланмаларини бошқариш муаммолари, хўжалик ҳисобида ишлаётган илмий-тадқиқот институтлари ва конструкторлик бюролари фаолиятини иқтисодий таҳлил қилиш методлари, тармоқ институтларида ижодий меҳнатни рағбатлантирувчи нормативларни жорий этиш масалаларини муҳокама қилдилар.

(ЎзТАГ).

ЎЗБЕКИСТОН ВА ЖАҲОН

Дўстлар тажрибаси — бизга мадад

Венгрияда социалистик мамлакатлар олий ўқув юртлари ўқитувчиларининг халқаро конференцияси ўтказилди. Конференция студентларни техник, иқтисодий ва сиёсий жиҳатдан тарбиялашга бағишланди. Унда Тошкент автомобиль транспорти ва йўллар институти сиёсий иқтисод кафедрасининг мудири Ж. Т. Рўзиев иштирок этди.

— Нима учун айни сизни таклиф этишди? — деб сўради ундан ЎзТАГ мухбири.

— Мен Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган мамлакатларнинг ишлаб чиқариш ва транспорт инфраструктураси билан шуғулланувчи халқаро тадқиқот группасининг аъзосиман. Дьер шаҳрида бўлиб ўтган конференцияда доклад қилдим. Докладда олий мактабни ислоҳ қилиш муносабати билан СССРда ўқитиш тажрибасини таҳлил этиб бердим. Доклад ҳамкасбларим орасида қизиқиш уйғотди ҳамда унинг текстини венгер ва поляк тилларида эълон қилиш мўлжалланмоқда.

— Жаббор Тойлоқович, сафар сиз учун фойдали бўлдими?

— Венгрияда бўлган вақтимда Дьер транспорт ва алоқа институтидаги ҳамкасблар билан учрашдим. Олий ўқув юртларимиз уч йилдан бери ҳамкорлик қилиб келмоқда. Кейинги учрашувда алоқаларимизни, жумладан, атроф муҳитни муҳофаза қилишни такомиллаштириш, Ўрта Осиё конларидаги табиий газларни ҳар томонлама қайта ишлаш лойиҳаларини амалга ошириш, транспорт воситаларини жиҳозлаш учун ахборот-ҳисоблаш техникасидан ва транспорт оқимларини бошқарувчи қурилмалардан фойдаланиш соҳасидаги алоқаларимизни кенгайтириш йўллари муҳокама қилинди. Мана шуларнинг ҳаммаси яқин истиқболга оид масалалардир.

— Бугун нималардан фойдаланиш мумкин?

— Бундай нуфузли халқаро семинарда иштирок этиш, мутахассислар билан суҳбатлар ўқув жараёнини янада такомиллаштириш учун ғоят фойдали бўлади. Студентлар орасида социологик тадқиқотлар ўтказишни кенгайтиришимиз керак, деб ўйлайман. Бу эса олий таълимни қайта қуришни жадаллаштиришга ёрдам беради. Хўжалик шартномаси практикасини такомиллаштириш тақозо этилади. Социалистик мамлакатлар тажрибасини қўллаб, биз халқ хўжалиги учун бирмунча малакали мутахассислар тайёрлай оламиз.

Самарқанд заминида қардошлик байрами

Қадимий Самарқанд афғонистонлик меҳмонларни — ҳозир Ўзбекистонда ўтаётган Совет-Афғон дўстлиги кунлари қатнашчиларини чарақлаган қуёш, дўстлар табассуми ва дўстона қўл олишувлар билан кутиб олди. Делегацияга Афғонистон Республикаси Министрлар Кенгаши Раисининг ўринбосари Сарвар Мангал бошчилик қилмоқда. Меҳмонлар қадимий Шарқ меъморчилиги ёдгорликлари билан танишдилар, янги қурилиш районларини кўздан кечирдилар.

Жомбой районидаги «Октябрь» колхозининг меҳнаткашлари афғонистонлик дўстларни энг азиз меҳмонлар сингари кутиб олдилар. Бу ерда Совет-Афғон дўстлиги митинги бўлди. Митинг қатнашчилари бемаъни қон тўкишни тўхтатишга, афғон диёрида тинчлик ўрнатишга қаратилган миллий яраш сиёсатини қўллаб-қувватлашларини изҳор қилдилар.

Митингдан кейин чинакам дўстлик байрамига айланган концерт берилди. Афғонистонлик меҳмонлар кўпгина музикали совғалар тайёрладилар. Афғонистонда машҳур «Гули сурх» ёшлар ансамбли ижросида рус, ўзбек, тожик қўшиқлари янгради.

— Республика бўйлаб сафар Ўзбекистонни янада яхшироқ билишимизга ёрдам берди. Ўзбекистон ва Афғонистон ўртасида тарих, маданият ва анъаналарда кўпгина муштараклик мавжуд, деди Афғонистон Республикаси сенати раисининг ўринбосари Ҳиловуддин Бадри. — Биз давлатларимиз ўртасидаги дўстона муносабатларни мустаҳкамлашга иккала томон интилаётганлигига ишонч ҳосил қилдик.

Мана икки йилдирки, Самарқанд области Бағлон вилояти билан бевосита оталиқ алоқалари ўрнатган. Шу вақт ичида афғонистонлик дўстларга бинокорлик материаллари, дори-дармон, мактаб ўқув-қуроллари, хўжалик моллари юборилди. Самарқанд области оталиқ ташкилотлари уларга турли иншоотлар қуришда, ерларга сув чиқаришда ёрдам бермоқдалар. Афғонистонлик мутахассислар Зарафшон водийсида тез-тез меҳмон бўлиб туришади. Бу ерда улар экономиканинг турли соҳаларида оталиқ ташкилотларининг тажрибаси билан танишадилар.

(ЎзТАГ)

Ҳунармандчилик буюмлари кўргазмаси

Тошкентликлар Афғонистоннинг ўзига хос декоратив-амалий санъати, замонавий рассомларининг ижоди билан танишиш имкониятига эга бўлдилар. «Интурист» маданият-ахборот марказида ҳозир Ўзбекистонда ўтаётган Совет-Афғон дўстлиги кунлари доирасида уюштирилган кўргазма очилди.

Экспозицияга анъанавий афғон ҳунармандчилиги буюмлари қўйилган. Булар — похол ва лойдан ясалган ўйинчоқлар, чиройли безаклар, зўр маҳорат билан тайёрланган сопол, металл ва чарм буюмларидир. Кўргазма афғон миллий кийимлари билан ҳам таништиради. Кўргазма бўлимларидан бири почта маркаларини йиғувчиларнинг эътиборини ўзига жалб этмоқда, бу ерга Афғонистон Республикасида чиқарилган маркалар қўйилган.

(ЎзТАГ).

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИНИНГ БИР КУНИ

ДЎСТЛИК РИШТАЛАРИ

«Узбекхиммаш» заводи коллективи Украинадаги турдош корхоналар билан алоқани мустаҳкамлаб, улар буюртмаларини вақтида соз ва сифатли бажармоқда. Машинасозлар яқинда Ворошиловград, Киев ҳамда Черниговдаги қатор цехларга қувур компрессорлар жўнатиш топшириқларини муддатидан аввал адо этдилар.

Қардошлар «Узбекхиммаш» заводига етказиб бераётган маҳсулотлар ҳам кўпайиб бораяпти. Днепропетровск, Донецк ва бошқа шаҳарлардаги корхоналар электр двигателлар, қувурлар ва металл прокатлар жўнатишмоқда. Бундай ўзаро ҳамкорлик туфайли дўстлик ришталари мустаҳкамланиб, ойлик ва квартал планлар мунтазам ошириб бажарилаяпти.

ДИЛЛАРНИ ХУШНУД ЭТИБ

«Ўзбекистон ССР 30 йиллиги» колхозининг (Чиноз райони) «Тўлқин» бадиий ҳаваскорлик коллективи ўз теварагига 20 дан зиёд турли касб соҳибларини бирлаштирган. Санъаткорлар ўз репертуарларини бойитиб, оммавий сайллар, турли маданий тадбирлар, тантанали кечаларга файз киритаяптилар.

Ансамбль аъзоларининг яқинда қатор хўжаликларда намойиш этган концертлари пахтакорларда яхши таассурот қолдирди. «Октябрь 40 йиллиги», Охунбобоев номли, «Қизил Октябрь» колхозлари меҳнаткашлари улар хизматидан мамнун бўлдилар. Айниқса З. Узоқбоева, А. Акимов ва Ш. Сефершаевнинг чиқиши ҳаммага ёқди.

ҚИЗИҚАРЛИ УЧРАШУВ

Бекобод районидаги 32-ўрта мактабда ташкил этилган ёш интернационалчилар клуби намунали фаолият юритаяпти. Бу ерда талабаларнинг Улуғ Ватан уруши иштирокчилари, меҳнат ветеранлари, йигитлик бурчини Афғонистонда ўтаб қайтган азаматлар билан учрашувлар ўтказиши анъанага айланган. Яқинда ўқувчилар собиқ жангчи, айни пайтда Ойбек номли совхоз шофёри Э. Тошбоев билан учрашдилар. Элмурод ёшларга Афғонистонда бирга хизмат қилган жангчи-дўстлари ҳақида сўзлаб берди. Учрашув ёшларда катта таассурот қолдирди.

ВАҚТНИ ТЕЖАНГ

Чирчиқда аҳолига яна бир қулайлик яратилди. Автовокзалда олдиндан билет сотиб олиш кассаси ишлай бошлади. Бу ердан Тошкент, Самарқанд, Бекобод, Чимкент, Олмалиқ, Ангренга қатновчи автобусларга ўн кун илгари билет харид қилиш мумкин. Йўловчилар Олмаота ва Фрунзе шаҳарларига бормоқчи бўлсалар ҳам буюртма билан патта оладилар. Бу қулайлик йўловчилар вақтини тежаш имкониятини бераяпти.

ЯНГИ НОВВОЙХОНА

Сўқоқ дам олиш уйида (Паркент райони) янги новвойхона ишга тушди. Бу ерда ўз касбининг усталари К. Ўролов, Ғ. Эрматов кунига 450—500 тадан хуштаъм ва сифатли нон ёпишаётир. Улар хизматидан қишлоқ аҳли ва дам олиш уйида ҳордиқ чиқараётган меҳмонлар мамнун бўлаяптилар.

А. ФОЗИЛОВ.

Чашма

ҚАНОТЛИ МИСРАЛАР

Шоди Каримов асли қашқадарёлик деҳқон фарзанди. У кўпдан бери Тошкент халқ хўжалиги институтида ёшларга таълим беради. Моҳир педагог, ҳаваскор шоир ҳамдир. Унинг кўпгина шеър ва ғазаллари республика матбуоти саҳифаларида чоп этилган. Шоирнинг «Яхшиларни асранг, яхшилар», «Инсон бўлсанг», «Зорман», «Пахтакорларга салом», «Бўлсанг агар ёнимда», «Устозлар», «Фарзандим» каби ўнлаб ғазаллари хушовоз хонандалар ижросида радио, телевидение, грампластинкалар орқали элу юртга таралмоқда. Қуйида Шоди Каримов ижодидан намуналар ўқийсиз.

Ватан ишқи

Ватан сендан кўнгил узсам наҳот менда вафо бўлгай,
Садоқатсиз билинг ҳар дам Ватанга бевафо бўлгай.
Умрнинг зийнати ишқдир, ҳаётнинг қадри ҳам шунда,
Диёру ёрни севмаклик буюкликдан нидо бўлгай.
Муҳаббат қалбида бўлган киши хор бўлмагай асло,
Аё дўст бахт ўшалдур, гар дилинг элга фидо бўлгай.
Элига ошнолик қилмагандин ошино чиқмас,
Ватанни севмаган кимса билинг мунгли гадо бўлгай.
Гиёҳига қилиб таъзим, сурай тупроғини кўзга,
Улуғдир эй Ватан меҳринг ярамга мўмиё бўлгай.
Ижодинг борида куйла юракдан жўш уриб Шодий,
Ватан ишқини ёзгинг сен, ғазалдан бир наво бўлгай.

Кўзларинг

Жоним қоро кўзларинг нетай имо қилдилар,
Ғамза бирла сузилиб минг илтижо қилдилар,
Ишқу ҳавас дарсидан майин нидо қилдилар,
Дилларга солиб ғовғо бизни адо қилдилар,
Изларингга нотавон мисли гадо қилдилар.
Сарв қаддинг кўрдим-у қолмади танда тоқат,
Ағёра насиб этди барча тоат-ибодат,
Мен кўрмадим меҳрингни, ҳам топмадим саодат,
Фақат ошиқ истагим доим бўлгил саломат,
Дея қалбим тўридан ширин садо қилдилар.
Юрагимга қадалди киприкларинг найзаси,
Жоним олди бўйингдан қора қошинг ғамзаси,
Мангу тузалмас дилбар бу дилимнинг яраси,
Гарчи бердинг бу дардни ўзинг топгин чорасин,
Жодуларинг танимни жондан жудо қилдилар.
Офтобдек жамолинга парвона бўлди Шодий,
Кунгабоқар мисоли сенга бурилди Шодий,
Сажда қилиб изингга боши эгилди Шодий,
Сендан бир чора топмай қадди букилди Шодий,
Ҳар боқишинг шўрликни мотамсаро қилдилар.

Ўрикжон

(Йўл бошида қаровсизликдан қуриб қолган ўрик дарахти ёнида).

Йўл бошида турардинг,
Ҳар баҳорда кулардинг.
Ёзда мавжлар урардинг,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Тупроғинг қақшаб қопти,
Сув кўрмай чанқаб қопти.
Тиканлар яшнаб қопти,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Ўтганлар тепиб ўтди,
Заҳарлар сепиб ўтди,
Сув қуйиб оғу тутди,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Ҳар нодон қўлин урди,
Кулиб теппангда турди.
Боғбон юзин ўгирди.
Қуриб қопсан ўрикжон.

Ёш бошингни кесдилар,
Дурдонадан бездилар.
Баргинг чопиб эздилар,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Ёнингда туролмадим,
Ким кесди кўролмадим.
Дардингни сўролмадим,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Сен ўлмайсан албатта,
Кўчатинг бор ҳаётда,
Куйланасан баётда,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Шодий қалбида борсан,
Инсонларга хуморсан.
Ширин-шакар туморсан,
Қуриб қопсан ўрикжон.

Шоди КАРИМОВ.

ХУМОР НИГОҲЛАР

Дунёда ҳеч кишига ғам ва айрилиқ ёшларини эндирадиган мактубларни ўқигулик қилмасин экан. Улуғ Ватан уруши йилларида учбурчак шаклидаги мактуб (қора хатлар) дарди ҳали унутилмасдан замонавий безакли конвертлардаги мактублар юзлаб онаизорларнинг ёстиғи қатида, вафодор ёрларнинг дил токчасида сақланмоқда.

Солдат гимнастёркасининг ҳиди уфуриб турган бу мактубларда ҳали мурти сабза урмаган йигитлар, ёр васлига тўймай ҳарбий хизматга чақирилганларнинг ўнлаб, юзлаб, минглаб нигоҳлари, соғинч, ҳижрон, севинч нигоҳлари бор. Мен ҳар гал Афғонистонда ҳалок бўлган ўз қишлоқдошларим, ҳарбий хизматини Грузия шаҳарларининг бирида ўтаб қайтаётганда темир йўл фалокати туфайли вафот этган дўстим Меҳди Жабборовнинг биринчи ва сўнгги мактубларини ўқиганимда кўзларим жиққа ёшга тўлиб, шулар ҳақида ўйлайман.

Айниқса Женева шартномалари асосида Афғонистондан совет чекланган қўшинларининг дастлабки қисмлари олиб чиқиб кетилаётган кунларда бу мактубларни қўлга олиш, улардаги нигоҳлар қотган сатрларга тикилиш мен учун қанчалик оғир бўлганлигини билсангиз эди! Ахир улар ҳам ўз она қишлоғига, меҳрибонлари қучоғига ифтихор билан қайтишни жуда-жуда истаган эди. Лекин соғинч, ҳижрон тўла нигоҳлари бир умр сатрларда муҳрланиб қолди.

БИРИНЧИ ҲИКОЯ

Ҳирот. 1982 йилнинг август ойи. Тонг отганига эндигина икки-уч соат бўлган, аммо қуёш ҳар кунгидек ўз тафтига ола бошлаган.

Негадир Тўлқиннинг хаёли бугун фаромушроқ эди. Кеча уйига хат ёзаман деб улгуролмади. Чарчоқ устун келди. Гимнастёркасининг у ёқ-бу ёғини кўздан кечириб, палаткадаги тўшакка чўзилганича уйқуга кетди. У шу кеч тушида нималарни кўрди? Балки меҳрибон волидасини кўргандир, балки ҳарбий хизматга кетаётганида бир бурчакда биқиниб турган жажжи сингилчаларини «ачом-ачом» дея болаларга хос қувноқлик билан бағрига босгандир, балки умри ўндан ошиқ фарзанд тарбияси ташвиши йўлида ўтаётган отаси Жўра ака билан йигитларга хос салобат ила суҳбатлашгандир. Бу ёғи бизга қоронғи.

Уни сал наридаги дўстлари чақиришганда ҳам хаёли паришон, ҳамон узоқ-узоқлардаги тоғларга термулар, ҳар замон қучоғини ҳаволатганча тубсиз осмонга боқиб тўйиб-тўйиб соф тонг ҳавосидан симирарди. Шунда дўстларидан бирининг «Тўлқин Аминов... Оддий аскар Аминов сафга», деган ҳазиломуз сўзлари эшитилди. У палатка томон югуриб кетди. Орадан бир соат ўтгач, махсус топшириқ билан йўлга чиқишди.

— Ҳамма ўз жойига! —ҳайқирди командир...

Соат чоракам ўн. Қуёш чошгоҳга кўтарилган. Ҳаво борган сайин қизияпти. Душман қулай жойдан мўлжалга олар, қайта-қайта уринишлар ҳадеганда наф бермасди. Жанг бошланганига бир соат ўтган бўлса-да, ҳамон техника қисмларидан дарак йўқ. Вазият эса борган сари қийинлашмоқда.

Узоқдан мотор овози эшитилди. — Хайрият, келишаяпти, — пичирлади солдатлардан бири. Шунда кимдир олдинга интилди-ю, ўнг қадам юрмасдан йиқилди. «Ниятулло!» қичқирди Тўлқин. Қандайдир ғойибона куч уни ҳам душман ўқ узаётган пастқам уйча томон ошиқтирди...

Интернационал жангчи Бекмурод Қурбонов хотираларидан:

«Тўлқин ҳақиқий дўст, чинакам комсомол эди. У ҳамма вақт олдинда бўлишга интиларди. Мен шу куни радистнинг шундай сўзларини эшитиб қолдим: (Биз душманга Тўлқинлар эгаллаган позициянинг қарши тарафидан, яъни қўрғон уйининг орқа томонидан ҳужум қилардик). «Ўртоқ командир, бир киши оғир яраланди, кўкрагидан ўқ еган, фамилияси Аминов, исми Тўлқин, 1963 йил туғилган, қабулга утаман»... Бу сўзларни эшитган заҳотим улар томонга ошиқдим. Афсус, кечиккан эканман»...

Яқинда у тарбияланган хонадонда бўлдим. Ўндан ошиқ фарзандни вояга етказган онаизор кўнгли, ҳамон изтиробда. Мунаввар холадан Тўлқиннинг суратини не-не истиҳола билан сўрар эканман, онаизор дардини яна бир бор янгилаётганлигимдан эзилдим. У киши суратни худди қалбидан узатаётгандек менга тутқазди. «Яна қайтарарсиз», дея қўшиб қўйди. Онанинг намли кўзларига боқарканман, умри меҳнатда, пахта эгатларида ўтаётган ўзбек аёлларининг тантилиги, фарзандига бериладиган ҳар қандай имтиёздан воз кечиб, биргина «энди у қайтиб келармиди» деган сўзлар, ғам ёшлари билан кифояланаётган ва ўтган қирқ уч йил давомида биргина ана шу сўзлар билан ўзига-ўзи далда бериб келган ўнлаб жангчи оналари, жангчи ёрлари кўз олдимдан ўтади.

ИККИНЧИ ҲИКОЯ

У доимо бир нарса ҳақида ўйларди. Қандай бўлса ҳам онаизори кўнглини ранжитмаслик. Студентлик йилларида ҳам ҳафта ўтмай уйига ошиқар, ҳовлига кирар-кирмас биринчи бўлиб онаси билан қучоқ очиб кўришишга ҳаракат қиларди. Ғайбуллодаги онага бўлган бундай меҳр унинг ҳарбий хизматдан ёзган ҳар икки мактубида акс этган.

«Германиядан салом. (Германия Демократик Республикаси назарда тутилаяпти. — Ш. М.).

Ассалому алайкум, ҳурматли ва азиз ака. Аввалам бор, соғлик-саломатликларингиз, кайфиятларингиз яхшими? Ишлар билан чарчамасдан юрибсизми? Отамнинг, онажонимнинг соғлик-саломатликлари яхшими? Чарчамасдан физкультураларини қилиб югуриб юришибдими? (Ғайбулло онаси Розияхоланинг юраги хасталиги ва даволанаётганлигини назарда тутаяпти — Ш. М.). Мана бугун полигондан келдик. Кунлар тез ўтиб бораяпти»...

Германия Демократик Республикасида хизмат қилаяпман, деб мактуб йўллашдан Ғайбуллонинг мақсади фақат битта — онаизорни безовта қилмаслик эди. Чунки у қишлоқдалигидаёқ қўшни қишлоқ ва районлардан ўнлаб интернационалчи жангчилар Афғонистонда ҳалок бўлганлигини радиодан эшитганда Розия опа юм-юм йиғлаганлиги ҳамон унинг кўз олдидан кетмасди. Биргина акаси Неъматилло унинг қаерда ҳарбий хизматни ўтаётганлигидан хабардор эди. У фақат акаси билангина очиқчасига хат ёзишар, шу туфайли ҳам ҳар бир мактубни оиладагилардан, айниқса онасидан сир тутишни ундан қайта-қайта сўрарди.

Сўнгги мактуб. Ҳа, бу хат сўнггиси эди. Лекин буни Ғайбулло билармиди?...

«Қандаҳордан салом. Мен ёзган хатингизни 21 август, 84 йилда олдим. Раҳмат. Жуда хурсанд бўлдим. Рейдга тайёргарлик кўраяпмиз. 23 августда узоқ муддатга бошқа жойга борамиз. Шу билан 14 сентябрда қайтамиз. Балки узоқроқ юрармиз. Бугунгача икки маротаба айланишга чиқдик. Узумхўрлик қилдик. Битта кичик маймун ҳам ушладик. Об-ҳаволар иссиқ. Баъзан шамол бўлиб туради. Хайр, шунинг билан қисқача хатимни тамомлар эканман, сизга соғлик-саломатлик тилайман.

Соат кеч 17.30. Ғайбулло».

1984 йил 28 август. Ғайбулло Жабборов хизмат қилаётган рота солдатларига душман эгаллаган позицияни йўқ қилиш топширилди. Вазият анча мушкул. Тоғнинг баланд-пасти ҳам, сўқмоқлари, сирли қоялар душман учун асосий истеҳком бўлиб хизмат қиларди. Кутилмаганда жанг бошланди. Фақат эҳтиёткорлик ва уддабуронликкина бундай пайтларда қўл келарди. Орадан кўп ўтмай душман бекинишга тушди. Таъқиб. Шу пайт кимдир инграб йиқилди. Иккинчи жангчи унга кўмакка югурди, лекин етиб боролмади. Дўстлик виждони, йигитлик ғурури устун келган Ғайбулло командирнинг буйруғини кутмасдан уларга кўмакка отланди. Чайир қишлоқ боласи эмасми, икки қўлида иккала жангчи дўстини судраб кичик қоя орқасига торта бошлади. Ундаги бу жасорат, куч тобора ортар, нима бўлса ҳам ярадорлар ҳаётини сақлашга интилар эди. Қишлоқдаги ёшлик кезлари, кураш тушган мускуллари беҳосдан ўзига бўйсунмай қўйди. У бир дақиқа чўккалаб қолди...

Рота командири жангчилар билан ёрдамга етиб келганда Ғайбулло ўз жанговар дўстининг қўлларини маҳкам қисганича мангу уйқуга кетганди.

«Ҳурматли Зиёдулла ака ва Розия опа.

Қўмондонлик ҳамда сиёсий қисм ўғлингиз ҳалок бўлганлигини чуқур қайғу билан маълум қилиб, сизларга ҳамдардлик билдиради. 1984 йил 28 августда жанговар топшириқни бажариш арафасида ҳарбий қасамига содиқ қолган ҳолда алоҳида мардлик ва жасорат кўрсатиб Жабборов Ғайбулло Зиёдуллаевич вафот этди.

Биз яхши дўст ва намунали хулққа эга бўлган солдатдан айрилдик. Ҳурматли Зиёдулла ака ва Розия опа, яна бизга мактуб ёзинг. Сизнинг ҳарбий дўстларингиз бор. Ҳар доим ёрдамга шаймиз.

Ҳарбий қисм командири, қисм сиёсий бўлим бошлиғи».

ХОТИМА

Иштихон район марказидан 7—8 километр юрилгач, Каттақўрғон—Самарқанд, Иштихон—Чинбойобод чорраҳа йўлига дуч келасиз. Чорраҳанинг кунчиқар тарафидаги «Бўронхўжа» қабристонида оқ ва қора мармардан тикланган ёнма-ён икки қабр бор. Унга оддийгина қилиб шундай сўзлар ўйиб ёзилган:

«Пиёда аскар Аминов Тўлқин Жўраевич. 1963 йилда туғилган. 1982 йил 12 январда ҳарбий топшириқни бажариш пайтида ҳалок бўлган».

«Кичик сержант Жабборов Ғайбулло Зиёдуллаевич. 1963 йилда туғилган. 1984 йил 28 августда ҳарбий топшириқни бажара ётиб ҳалок бўлди. Ўлимидан сўнг Қизил Юлдуз ордени билан тақдирланган».

Мен яқинда Иштихон район ҳарбий комиссариатида бўлиб, интернационал жангчиларга кўрсатилаётган ғамхўрлик, уларга берилаётган имтиёзлар билан қизиқдим. Ҳарбий комиссар Фозил Тўрақулов билан бўлган суҳбатимиз қисқа, лекин дардли бўлди.

— Биз ҳали ҳам район раҳбарларига ишга янгича ёндошишни ўргатолмаяпмиз, —дея гап бошлади у.—Ҳозир районимизда 180 дан ортиқ интернационалчи жангчилар истиқомат қилишади. Улардан 26 нафари жанговар орден ва медаллар билан мукофотланган. Лекин афсуски, улар тақдири билан на район комсомол комитети, на жойлардаги совет ташкилотлари қизиқишади. Мана бунга биргина мисол. Энгельс номли колхозда яшовчи учинчи группа инвалиди Салоҳиддин Имомовга 40 сўм миқдорида нафақа тўлаш учун бош суқмаган идора қолмади. Ёки Куйбишев номли колхозда яшовчи биринчи группа инвалиди Толлибой Шерматов эса бир йил давомида уй-жой билан таъминланмади...

Район комсомол комитетининг биринчи секретари Қ. Мамадиёров эса биз билан бўлган суҳбатда негадир мавзуни бошқа тарафга буришга ҳаракат қилди. Қайсидир мактабларда «энг яхши» отрядлар борлигини бармоқ билан санаб қўя қолди, холос. Сўз марҳум интернационалчиларга бориб тақалганда эса улар ўрта мактабда яхши баҳога ўқишмаган, шу сабабли улар номига отряд ташкил қилишга баъзи пайтларда иккиланиброқ турибмиз-да ука, деган жавобни олдик.

Ана сизга комсомол етакчисининг мард фарзандлар хотирасига бўлган муносабати...

Ш. МУТАҲАРОВ,
Ўзбекистон радиосининг мухбири.

СПОРТ АХБОРОТИ

ФУТБОЛ

Европа кубоклари турнирининг навбатдаги учрашувлари ўтказилди. Чемпионлар кубоги мусобақасида иштирок этаётган «Спартак» Бухарестда машҳур «Стяуа» клубининг меҳмони бўлди. Илк минутларданоқ ташаббусни ўз қўлига олган мезбонлар танаффусга қадар ҳисобни очишди.

Иккинчи бўлим ҳам «Стяуа» устунлигида ўтди. Пировардида улар спартакчилар дарвозасига яна икки маротаба ишгол этиб, йирик ҳисобда (3:0) ғалаба қозондилар.

УЕФА кубоги учун баҳс юритаётган Минск динамочилари Бухарестнинг «Виктория» клубини қабул қилдилар. Бу матчда майдон эгалари 2:1 ҳисобида устун келдилар.

Харьковнинг «Металлист» командаси (кубок эгалари кубоги учун) Голландияда «Рода» клубига қарши тўп сурди. Учрашув тақдирини майдон эгалари томонидан киритилган ягона тўп ҳал қилди.

* * *

Олий лигада бир матч бўлиб ўтди. Унда Москванинг «Торпедо» ва «Локомотив» командалари учрашдилар. Ўйин 2:1 ҳисобида автозаводчилар фойдасига якунланди.

ШАШКА

Халқаро шашка бўйича мамлакат кубоги мусобақалари ниҳоясига етди. Турнир давомида гроссмейстерлар В. Шчеголев, А. Шварцман, спорт мастерлари Е. Читайкина, А. Фурман ва А. Сизовдан ташкил топган Москва командаси яхши ўйин кўрсатиб, биллур соврин соҳиби бўлди. Молдавияликлар иккинчи, белоруссияликлар учинчи ўринларни олишди.

* * *

Бокуда СССР чемпионати давом этаяпти. Беш турдан сўнг москвалик гроссмейстер Абациев олдинда бораётир. Кейинги ўринларни киевлик Рахунов ва бокулик Габриелян эгаллаб туришибди.

БАСКЕТБОЛ

Аёллар командалари (олий лига) мамлакат биринчилигининг навбатдаги учрашувларини ўтказдилар. Унда қуйидаги ҳисоблар қайд этилди: «Горизонт» — «Университет» — 79:51, «Кибиркштис» — «Динамо» (Н), — 99:85, «Спартак» — «Адис» — 85:61, «Динамо» (В) — «Динамо» (К) — 77:59.

Эркаклар чемпионатида икки учрашув бўлди: «Калев» — «Жальгирис» — 86:106, «ВЭФ» — «Динамо» (М) — 102:115.

ОҒИР АТЛЕТИКА

Меҳнат резервлари кўнгилли физкультура ва спорт жамияти марказий советининг шахсий биринчилигида ўзбекистонлик ёш баҳодирлар муваффақиятли қатнашдилар. Жумладан, мусобақанинг энг ёш қатнашчиси — тахиатошлик 16 яшар А. Айдарбеков (56 килограммгача вазнда) барча рақибларидан яхши натижа кўрсатиб, олтин медални қўлга киритди.

90 килограммгача вазнда эса Сеул олимпиадаси совриндори Ноил Муҳаммадёровнинг ҳамюрти А. Шоҳимардонов зафар қучиб ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилди. Ғолиб қўшкурашда 295 килограмм натижа кўрсатди.

Мусобақада андижонлик баҳодирлар ҳам ўзларини кўрсатишди. 60 килограммгача вазнда А. Холбердиев кумуш медалга сазовор бўлди. В. Холбердиев эса кучли олтиликдан ўрин эгаллади. Шунингдек, фарғоналик Н. Шокиров (75 килограммгача) ва ангренлик Д. Фролов (82 килограммгача) ҳурмат шоҳсупасининг иккинчи поғонасига кўтарилиб, кумуш медалли бўлишди.

ҲОВЛИ ТЎЙЛАРИ

Оҳангароннинг 4-микрорайонидаги 56 квартирали янги турар жой биносида ҳовли тўйлари бўлиб ўтди. Муҳташам бинони механизациялашган 97-кўчма колонна ишчилари бунёд этдилар. Ҳозир қурувчилар яна бир бинода пардозлаш ишларини ниҳоясига етказишмоқда. Бу турар жой Октябрнинг 71 йиллиги байрами кунигача фойдаланишга топширилади.

Ф. АСАДОВ.

Қашқадарёликлар катта зафар арафасида туришибди. Улар яратаётган улкан хирмонда бевосита теримчилардан ташқари маданий хизмат кўрсатаётган санъаткорларнинг ҳам ҳиссаси бор.

Яккабоғ районидаги Калинин номли колхознинг «Гуллола» ашула ва рақс ансамбли оқ мавсум даврида хўжаликнинг ҳамма дала шийпонларида бўлиб, томошабинлар дилини хушнуд этди.

СУРАТДА: «Гуллола» раққосалари 8-комсомол-ёшлар бригадасида концерт беришмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ фотоси.

Редактор ўринбосари Н. ЁҚУБОВ.

ТЕЛЕВИЗОР ХИЗМАТДА

29 ОКТЯБРЬ, ШАНБА

КОМСОМОЛ ТУҒИЛГАН КУН

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.00 «Босфор». Ҳужжатли фильм (Туркия).
9.30 «Нега ва нима учун?». Болалар учун кўрсатув.
10.00 «Самарқанд жилолари». Концерт. Тошкентдан кўрсатилади.
10.30 «РКСМнинг I съезди. 70 йил ўтгач».
11.30 «Социализм мамлакатларида».
12.30 «Альтернатива». СССРда «Олимлар Пагуош ҳаракати» 38-конференцияси ҳақида.
13.30 «Ашмарен созандалари». Кемероводан кўрсатилади.
13.45 «Дунё воқеалари».
14.00 Аслини олганда... «Бош Универсал магазинида бир ярим соат».
15.30 «Мен сўзнинг қудратини биламан» (Владимир Маяковский часига монолог). Ленин комсомоли номли театр фильм-спектакли.
16.55 **СССР Олий Советининг депутатлари сўзлайдилар.**
17.05 «Спутник» тўй саёҳатларига премьераси.
17.25 Халқаро программа. Фокусда — проблема. «Осиё — Тинч океани регионы: мулоқот, тинчлик, ҳамкорлик». «Бўлинган орол умиди». Кипр ҳақида.
18.25 ВЛКСМ 70 йиллигига. «Дублёр иш бошлади». Бадиий фильм («Ленфильм»).
20.00 «Время».
20.35 «Аҳоли рўйхати ҳисобчиси». Илмий-оммабоп фильм.
20.55 **ВЛКСМ 70 йиллигига. Москва Ёшлар саройидан репортаж.**
24.00 **Ижодкор ёшлар концерти.**
01.30 Янгиликлар.

● МТ II

8.30 Эрталабки гимнастика.

«Тафаккур» программаси

8.45 Студия таништиради. «Билим қирралари» (Киев).
9.35 Сенинг ленинча кутубхонанг. «Ёшлар союзларининг вазифалари».
10.20 «Здоровье». Илмий-оммабоп фильмлар: «Ўзингни ўзинг асра», «Белгилар», «Рулда маст киши».
11.05 «Ҳайвонот оламида». 1. Жониворлар учун магазин. 2. Дельфинлар. 3. «Муваффақиятли учрашувлар» (ВХР). 4. Хатларга обзор. 5. «Гўзал Матадора» (Испания). Кўрсатувни Н. Н. Дроздов олиб боради.
12.10 «Компьютер билан мулоқот». ЭҲМни интеллектуаллаштириш, ёшларда компьютер саводхонлигини тарбиялаш муаммолари ҳақида.
12.55 «Инсон. Ер. Коинот». Сунъий йўлдошлар ва космик парвозлар ёрдамида ер атрофи бўшлиғини тадқиқ этиш.
13.55 Фалсафий суҳбатлар. «Инсон, фан, жамият». Кўрсатувда В. С. Степан — СССР ФА мухбир аъзоси, Б. Г. Юдин — фалсафа фанлари доктори, В. П. Зинченко — СССР Педагогика фанлари академиясининг мухбир аъзоси, Г. С. Поспелов — академик, В. Н. Кудрявцев — академик, Р. Г. Яновский — СССР ФА мухбир аъзоси иштирок этадилар. Кўрсатувни СССР философия жамиятининг президенти, академик И. Т. Фролов олиб боради.
14.55 «Юрак калитини излаб». Бадиий фильм, субтитр билан («Ленфильм»).
16.30 «Берлинда меҳмонда». К. Пендерецкий. Виолончель ва оркестр учун 2-концерт.
17.05 «Кинопанорама».
18.35 «Шофёр балладаси». Телевизион ҳужжатли фильм.
19.15 О. Меликов. «Севги афсонаси» балетидан парчалар.
19.45 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар!
20.00 «Время».
20.35 **СССР Олий Советининг депутатлари сўзлайдилар.**
20.45 «Фақат мен биламан». Бадиий фильм («Ленфильм»).
22.15 Янгиликлар.
22.20 Телевизион ҳужжатли фильм.

● ЎзТВ

9.00 «Ассалому алайкум». Информацион-музикали программа.
10.00 «Экранда — комсомол». Телефильм («Лентелефильм»).
10.20 «Ҳужжатли экран». Кинокўрсатув.
11.30 «Афсонага айланган қиз». Телевизион бадиий фильм. 1-серия (рус.).
12.25 «Эстрада калейдоскопи».
13.30 «Техника ижодиёти мактаби» (рус.).
14.10 Мактаб ўқувчилари учун. «Қўшиғим, жон қўшиғим».
14.50 «Замандас». Қишлоқ хўжалик ходимлари учун программа (қозоқ тилида).

* * *

17.10 Кўрсатувлар программаси.
17.15 «Билмасвой рулда». Мультфильм.
17.35 ВЛКСМ 70 йиллигига. Ўсмирлар учун. «Ровесник» (рус.).
18.20 ВЛКСМ 70 йиллигига. «Ёшлик» студияси кўрсатади. «Улар биринчилардан эдилар». Комсомол тарихидан.
19.00 «Ахборот» (рус., ўзб.).
19.30 Ёш ижрочилар концерти.
20.00 Москва. «Время».
20.35 Москва. «Аҳоли рўйхати ҳисобчиси». Илмий-оммабоп фильм.
20.55 Москва. **ВЛКСМ 70 йиллигига. Москва Ёшлар саройидан репортаж.**

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат —32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33, 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими —32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими —32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлими—32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими —32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р. — 14184. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А-2128 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12